

PROF. İSİK AYDEMİR

DOÇ. DR. FİGİ YÜCE AŞKUN

PROF. ALTAN AKI

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

79265

**ESKİ KENT DOKUSUNDA YENİ TASARIM
KRİTERLERİNİN İRDELENMESİ**

Mimar Dilek ŞİŞMAN

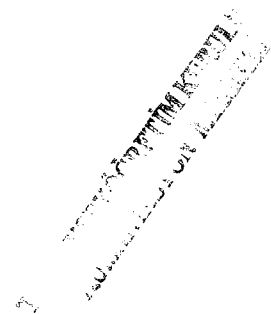
F.B.E. Mimarlık Anabilim Dalı Mimari Tasarım Programında
Hazırlanan

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Prof. Altan AKI

79265

İSTANBUL, 1998

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
KÜTÜPHANE BÖLÜMÜ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
GİRİŞ	1
1. ESKİ KENT MEKANLARINA KENT PLANLAMA BÜTÜNÜ AÇISINDAN YAKLAŞIM	2
1.1. Eski Kent Mekanlarının Tanımlanması	2
1.2. Eski Kent Mekanlarının Gelişme Eğilimleri ve Sorunları	4
1.3. Kavramlar ve Düzenleme İlkeleri	7
1.3.1. Koruma (İng. Conservation – Preservation)	8
1.3.2. Sıhhileştirme – Yenileme (İng. Rehabilitation – Renovation)	12
1.4. Sistematik Bir Çözümleme, Planlama, Tasarlama Modelinin Oluşturulması	14
1.4.1 Sistem Tanımı – Sistemi Oluşturan Öğeler	14
1.4.2. Sistemci Bir Yaklaşımla Eski Kent Mekanlarının Araştırılması, Düzenleme Sorununun Ortaya Konması	16
1.4.3. Eski Kent Mekanlarının Düzenlenmesinin Planlama Bütünü İçindeki Yeri	17
1.4.4. Sistematik Bir Çözümleme, Planlama, Tasarlama Modeli	19
2. ESKİ KENT DOKUSUNA MODERN RESTORASYON İLKELERİ AÇISINDAN YAKLAŞIM	21
2.1. Restorasyonda Tarihi ve Estetik Değerlerin Karşılıklı Durumu	21
2.2. Yapıda Bütünlük Sorunu ve Restorasyon Kararları Üzerindeki Etkisi	24
2.3. Uygulama İle İlgili Sorunlar	27
2.4. Malzeme Sorunları	29
2.5. Yapı İle Çevresi Arasındaki İlişkiler	32
2.6. Türkiye’de Uygulama	36

3. DEĞİŞMEYE KARŞI TUTUM ve ZAMAN İÇİNDE ESKİ İLE YENİNİN EKLEMLENMESİ SORUNU	38
3.1 Değişme İle Korumanın Kavramsal Olarak Bağdaştırılması	38
3.2 Çağdaş Mimaride Gelenekselin Sürekliliği	40
3.3 Mimari Biçimlerin Oluşumunda Geçmişle Diyalog	43
4. KORUYUCU KENT YENİLEMESİ: BERLIN – KREUZBERG	56
4.1. Almanya’da 20. Yüzyılda Yapı Sergileri ve IBA	56
4.2. Kreuzberg’in Kısa Geçmişi ve Çöküş Nedenleri	59
4.3. Bölge Sakinlerinin Sosyal Durumu	62
4.4. Koruyucu Kent Yenilemesi (Careful Urban Renewal)	63
4.5. Adım... Adım ... Yenileme	65
4.6. Yeni Yapı Standardı ve Sonuçları	67
4.7. Eski Kent Dokusuna Eklenen Yeni Yapılar	71
4.8. Berlin Kreuzberg’de Yaşanan Sorunlar ve Başarılar	72
5. BEYOĞLU–ÇUKURCUMA’DA BİR VAKIF BİNASI YENİLEMESİ	83
5.1. Çukurcuma’nın Tarihsel Gelişim Süreci	84
5.2. Vakfın Amaçları ve Yer Seçimini Etkileyen Faktörler	86
5.3. Yeni İşlevlerin Binaya Yerleşimi	88
5.4. Eski Kent Dokusunda Yenileme Çalışmaları İçin Bir Taslak Önerisi	89
SONUÇLAR	92
KAYNAKLAR	94
EKLER	
Ek 1: Sistemik Bir Çözümleme, Planlama, Tasarlama Modeli Şeması	
Ek 2: Çukurcuma – Pervititch Haritası – 1927	

ÖZET

'Eski Kent' mekanlarının içerdığı iki temel durumun 'Tarihi Olma' ve 'Eskimişliğin' yarattığı sorunlar, birincisi için 'koruma', ikincisi için 'yenileme' ve 'planlama' eylemleri ile düzenlenmektedir. Günümüzde bu kavramlar içerik ve uygulama bakımından iç içe geçmiştir. Kültür mirasımızın maddi kalıntıları olan eski-tarihi kent dokusu, çağdışı statik bir anlayışla değil, ancak çağdaş işlevlerle ve mimariyle bütünleşerek korunabilir. Tarih bir sürekliliktir ve fiziksel çevre de tarih boyunca değişir. Bu anlayışla, zaman içinde kaybedilen eski yapıların, -genel olarak- rökonstrüksiyona gitmektense, kendi çağını yansıtan yeni yapılarla tamamlanması daha doğrudur. Biçim dünyası açısından geçmişle kurulacak diyalog için geliştirilmiş bazı yaklaşımlar vardır: Bunlar, eskiye ait simgesel biçimlerin tekrarından, eskinin sözlüğünden tamamen farklı, çağdaş, fakat çevreye boyut, tekstür ve renk açısından saygılı bir uyum sağlamak şeklindeki arayışlara kadar değişmektedir. Berlin-Kreuzberg'de uygulanan kent yenilemesi, mevcut yapı stoğundan maksimum yararlanma ve yeni ilavelerin eski ile uyumu konusunda önemli bir örnektir. Özellikle Beyoğlu'nun iyileştirilmesi projesinde Kreuzberg deneyiminden yararlanılabilir.

ABSTRACT

The problems of being 'historic' and 'old' in the ancient parts of the cities are tend to be solved by 'conservation' for the former, and by 'renovation' and 'planning' for the latter. This operation needs a systematic model use. The old and historic urban context can only be survived by converging with today's way of living and the contemporary architecture. The history is a continuity and the physical environment changes through the history. Therefore, replacing a lost building with a new design which reflects its own era is a rather proper approach in general than reconstructing the old building. There are different ways of designing the 'new', in terms of the dialog with the past. Design approaches change from repetition of symbolic forms of the ancient to completely different from the language of the past but respectful to the surroundings in terms of size, texture and colour. The urban renewal in Berlin – Kreuzberg is an out-standing experiment for the maximum usage of existing building stock and also new design additions to match existing. Especially for the renewal of Beyoğlu, Kreuzberg's experiment could be most beneficial.

GİRİŞ

Bu çalışmanın amacı; mimari tasarımda, eski kent dokusuna duyarlı bir yaklaşım için izlenmesi gereken parametrelerin araştırılmasıdır.

Bu amaçla, eski kent dokusunda yeni tasarım kriterlerinin temel boyutlarını oluşturan çağdaş planlama, koruma ve tasarım ilişkileri irdelenmiştir.

Birinci bölüm, eski kent mekanlarında düzenleme ilkeleri ile konunun kent planlama bütünü içindeki yerini kapsamaktadır. İkinci bölüm, konuya koruma anlayışı ve modern restorasyon ilkeleri açısından yaklaşımı kapsamakta, üçüncü bölümde ise, tasarımda eski-yeni ikileminin içeriği ve mimari biçimlerin oluşumunda geçmişle diyalog konusu üzerinde durulmaktadır.

Berlin-Kreuzberg’de gerçekleştirilen kent yenilemesi, araştırmanın konusu açısından incelenmiş ve gerek eski kent dokusunun yenilenmesi, koruma, onarım, modernleştirme kavramları gerekse bu eski dokuya ilave edilmiş yeni tasarımların örneklenmesi açısından dördüncü bölümde yer almıştır.

Altıncı ve son bölümde ise ‘kentsel tasarım ve yenileme’ amaçlı özel bir vakıf ve Beyoğlu Çukurcuma’da vakıf binası olarak kullanılmak üzere yenileme çalışmaları sürdürülen eski eser bir apartman yapısı tanıtılmıştır.

1. ESKİ KENT MEKANLARINA KENT PLANLAMA BÜTÜNÜ AÇISINDAN YAKLAŞIM

1.1. Eski Kent Mekanlarının Tanımlanması

Bir yerleşmenin oluşum sürecinin herhangi bir kesitinde, kent ya da kent parçası ele alındığında –görelî olarak- bu zaman kesitinden öncekiler “Eski” sonrakiler “Yeni” yerleşmeler olarak tanımlanabilir. Her zaman diliminin kenti, onu izleyen yeni kent oluşumlarının eskisi olmak zorunluluğundadır.

“Eski Kent” deyimi ile oluşumundan, ele alındığı güne dek çeşitli toplumsal-ekonomik ve kültürel olayların sahnelendiği varlık alanını-fizik çevreyi-mekanı algılarız. Bu mekanın temel ögesi, bir yönü ile biyolojik (evrensel), diğer yönü ile toplumsal (görelî), bir başka yönü ile kişisel (psikolojik) bir varlık olan insandır.

“Kentler, insan topluluklarının tüm eylem alanlarını içeren bir araç olmuşlardır. Ancak bu işlevi yine insanoğlunun kendi yaratmaları sonucu kapsamlı bir biçimde sürdüremeyerek özüne ters düşmüştür.” (Le Corbusier - 1971)

Değişik evrelerdeki her toplumun yarattığı fizik mekanlar, o toplumun kültürel yapısının bir maddî kalıntısını oluşturmuş, bir sonraki evre için bu kalıntılar “Eski” nitelmesi ile damgalanırken, nitelik ve nicelik açısından tüm eskimeyi de içermiş ve insanoğlunun kültürel evriminin birer parçası olması nedeni ile de “Tarihi” nitelik kazanmıştır.

“Eski Kent” mekanlarını tanımlarken vurgulanması gereken nitelikleri şöyle sıralayabiliriz:

- Günümüz toplumsal – ekonomik ve kültürel yaşam koşullarına uymayan,
- Eskimiş sağlıksız fizik mekanları içeren,
- Toplumsal sistem ile mekan organizasyonu, günün koşullarına göre çatışma içinde ve bütünleşmemiş olan yerleşmeler

Eski kent mekanları aşağıdaki biçimde bugün karşımıza çıkmaktadır.

- Eski işlevlerini günümüze dek korumuş olan alanlar,
- İlk işlevlerini yitirdikleri halde değişik bir kullanışa tahsis edilmiş olanlar,
- Gerek işlevlerini yitirmeleri, gerekse yeni işlevleri barındırmaya elverişli olmamaları yüzünden metruk durumda bulunan yapılardan veya yapı gruplarından oluşan alanlar. (Prof. E. Aysu - 1977)

İnsanoğlu yeryüzünde görüldüğünden bu yana, doğal çevre ile ilişkileri sonucu, varlığını sürdürmek amacı ile kültürü yaratmış ve bugünkü düzeyine getirmiştir. Biyolojik varlık olan insanın birarada yaşamaya başlaması ile oluşturduğu yerleşmeler en önemli **maddî kültür** yaratmalarından birisidir.

Sınırlı bir çevreyi içeren kent, günümüze değin çeşitli aşamalarda oluşması nedeni ile bugünkü örüntüsünde, değişik çağların izlerini taşımaktadır. Bu izlerde tarihin, insan yaşamının toplumsal, ekonomik ve kültürel yapı özelliklerinin simgeleştiğini ve birer tarihi öge yada öğeler grubunu oluşturduklarını görmekteyiz. O halde, “Eski Kent” diye nitelediğimiz yerleşmeler bu simgelerin varlığı nedeni ile aynı zamanda “Tarihi” birer alan olarak da karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Eski Kent Mekanlarının Gelişme Eğilimleri ve Sorunları

Kentlerde sanayileşme ve kentleşme olgusunun yarattığı demografik hareketler ilk etkilerini eski kent parçalarında göstermeye başlamıştır. Ülkelerde kentlere doğru yayılan bu yatay hareketlilik (göçler) sonucu kente gelenler, eski yerleşmede, kendi ölçeğinin dışında gelişmelere neden olmuştur.

Bu gelişmeler:

○ Fizik Mekanda:

- Mevcut konutların kat adetlerinin arttırılmasına,
- Arka bahçelerin (avluların) yeni inşaatlarla (konut) doldurulmasına,
- Toprak değerlerinin –tüm kötü koşullara karşın- artmasına,
- Parsellerin gittikçe daha küçük parçalara ayrılmasına,
- Anıt niteliğindeki tarihi binaların ya da bina gruplarının değişikliklerle ilk işlevleri dışında kullanışlara açılmasına,
- Konut cephelerinin gittikçe daralmasına, hatta zaman zaman penceresiz hale gelmesine (8 ayak vb. gibi ölçüler)
- Kira (konut) kışlalarının yaratılmasına,
- Büyük konutların kendi içinde bölünerek kiraya verilmesi sonucu aynı konutta bir kaç ailenin birarada yaşamasına yada çok küçülmüş iki konutun ara yangın duvarını delerek, birleştirilerek kullanılmasına,
- Bu parçalanmalar ya da birleştirmeler sonucu ortaya çıkan dairelere basit ışıksız mutfaklar ve tuvaletlerin ilavesi ile sağlık koşullarının zorlanmasına,
- Kat adetlerinin artması ile dar olan yol mekanlarının tamamen ışıksız hale gelmesine,
- Dar ve uzun parsellerin ve yapıların yapılmasına ve ışıksız havasız mekanların ortaya çıkmasına,
- Atelye, imalathane ve fabrikaların bu alanlarda ya da çok yakınlarında yer almasına,

- Boş parsel bırakmamak üzere spekülâtif yapılanma, boş alanların oranının azaltılmasına, serbest alan olarak yalnızca sokakların, meydanların, küçültülmüş avluların vb. kalmasına,
- Esasen yetersiz olan altyapı tesislerinin, gereksinimleri karşılayamaz hale gelmesine,
- Artan ulaşım araçlarının bu kesimlerde yol boyutlarının yetersizliği nedeni ile sorunlar yaratmasına (akan ve duran trafik sorunları),
- Genellikle tarihi olan bu eski yerleşmelerin tahrip olmasına, bozulmasına

○ **Toplumsal ve Ekonomik Yapıda:**

- Nüfus yığılmaları nedeni ile konut yoğunluğunun artmasına,
- Kent merkezi oluşumunda konutların giderek yerini işyerlerine bırakması ile gece nüfusunun kaybına, gündüz nüfusunun artmasına,
- Eski Kent Sakinlerinin (özellikle üst gelir grubunda olanlar) kötüleşen koşullar nedeni ile alanı terk etmesine, boşalan konutlara göçlerle gelenlerin kalabalık bir biçimde (bir kaç aile birarada) yerleşmesine,
- İlk zamanda, kente gelen ve işçi, zanaatkar olarak çalışanların, kent dışında konut temin edemediklerinden, işyerine yakın olma istekleri, ucuz kiralık konutların bulunması gibi nedenlerle eski kentte yer almalarına,
- Giderek değişen kent toplumsal, ekonomik örüntüsü üst gelir grubunu bu alandan iterek yerini alt gelir grubundaki küçük ailelerin almasına,
- Başta gittikçe yoğunlaşan bu alanların fizik çevre koşullarının kötüleşmesi ile nüfus kaybetmesine.

○ İnsan ve Çevre Sağlığı Açısından:

- Tüm sözü edilen olumsuz gelişmeler nedeni ile doğal havalandırma ve ışıktandırmadan (güneşlenmeden) yoksun kalan, yapısal bozulmaya uğramış alanlarda –tüberküloz- vb. yaygın –o çağ için öldürücü- hastalıkların görülmesine,
- Açık kanalizasyon, çöp, rutubet, kirli hava vb. çevre sağlığı açısından zararlı oluşumların –barsak,ciğer vb. – enfeksiyonların görülmesine,
- Kırdan gelen ve bu alanlarda yerleşen geçiş dönemini yaşayan ailelerin biyo-psiko-sosyal sorunlarla karşı karşıya bulunmasına ve ruhi dengesizliklere düşmesine, suç işleme oranlarının artmasına,

○ Kültürel Yapıda:

- Kır kültüründen, kent kültürüne geçişte kişi-kişi, kişi-toplum, kişi-kurum, kişi-mekan, vb. arası çatışmaların çıkmasına,
- Uyum sağlamada kent kültüründen değişik bir sentezin ortaya çıkmasına (kasabalaşma),

yol açmıştır. (Prof. E. Aysu - 1977)

Bu sorunlar –avrupa kentlerinde- yöneticileri, plancıları ve halkı çeşitli önlemlerin alınması için araştırmalara, planlama ve uygulamalara itmiştir. Ülkeler kendi toplumsal yapılarına ve yönetim sistemlerine göre 1800’lerden bu yana –yapılan uygulamalarla elde edilen deneyimlerin ışığında- çeşitli yasaları, planlama ve uygulama yöntem, araç ve tekniklerini, temelde içerikleri aynı olmakla birlikte farklı biçimlerde geliştirmişlerdir.

1.3 Kavramlar ve Düzenleme İlkeleri

'Eski Kent' mekanları konum bakımından kent merkezi yada dışında olabilir. Önemli olan tüm bakımdan kent etkinlikler (aktivite) matrixi içinde belirli bir ağırlığı -olumlu yada olumsuz –üstlenmiş, bu kent dokusunun içeriğidir.

'Eski Kent' mekanı kent bütününde (fizik mekan sisteminde) bu sistemi oluşturan alt sistemlerin bir veya birkaçı üzerinde;

- Mekan içinde süre gelen kentsel etkinliklerin
- Mekanlar arası süre gelen kentsel etkinliklerin,

bir parçasını sürdürmekle yükümlü olabilir.

Birincisinde, yerleşmiş etkinlikleri (aktiviteleri), endüstri, ticaret, konut, kültür, eğlence, dinlenme v.b gibi uyarlanmış mekanlar arasındaki etkinlikleri ya da akımları; insan, mal, para, bilgi v.b. gibi, kanal mekanlar olarak görmekteyiz.

Bu görüş açısından konuya yaklaşıldığında, Eski Kent mekanlarının düzenlenmesinde kent planlama bütünü sistematüğinden hareket etmenin gerekliliği görülmektedir.

Avrupa ülkelerinde –özellikle Almanya, İngiltere, İsviçre gibi ülkelerde- 'Eski kent ya da kent parçalarının' düzenlenmesi çözümlenmiş ve yılların verdiği deneyimler ışığında çözümlenme (envanter-analiz), planlama ve uygulama üçlüsünün yöntem, araç ve teknikleri geliştirilmiştir.

Ancak bu düzenlemeler sözü edilen ülkelerin, toplumsal, yönetsel ve ekonomik yapıların özelliklerine göre biçimlenmekte ve öz bakımından benzer davranışları içeren farklı (dil açısından) kavramları ortaya çıkarmaktadır.

İnsanoğlu “Eski Kent” mekanlarının içerdiği iki temel durumun –‘Tarihi olma’ ve ‘Eskimişliğin’ yarattığı sorunları- birincisi için ‘Koruma’, ikincisi için ‘Sıhhileştirme’ ya da ‘Yenileme’ ve planlama davranışları ile düzenlemeye gitmişlerdir. Önceleri ayrı ayrı davranışlar gibi izlenen bu kavramlar, günümüzde anlam (içerik) ve uygulama bakımından yakınlamış ve i içe girmişlerdir.

1.3.1. Koruma (İng. Conservation - Preservation)

“Eski Kent” mekanları, yukarıda sıralanmış olan gelişme ve değişmelerin etkisi ile eski eser-anıt niteliği kazanmış tarihi çevresini kaybetme durumu ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle, koruma düşüncesi:

İnsanoğlunun kültürel varlığının, tarihin ve yaşamın sürekliliğinde yarattığı maddi kültür kalıntılarını, yaşam sürecinde –toplumunu ve insanlığı boyutsuzlaştırmamak amacı ile- yeni yarattığı mekansal-maddi ürünler ile uyumlu kılarak, toplumsal, kültürel, mekansal vb. devamlılığın sağlanması için giriştiği bir çabalar demeti olarak karşımıza çıkmaktadır.

Başta tek anıt ölçeğinde başlayan ve giderek çevresi ile korumaya dönüşen, bu ‘koruma’ kaygı, anlayış ve çabalarında her devrin toplumsal-ekonomik, kültürel ve politik özelliklerine bağlı, olumlu-olumsuz iniş-ıkışları izliyor ve bu iniş çıkışlarda çeşitli devirlerde yok etmeye varan ya da kolleksiyonculuğa-müzeciliğe varan eski eser-anıt kıyımlarına tanık oluyoruz.

Ülkemizde Koruma Önlemleri

1874 ve 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnamelerinin çıkarılması ile başlayan, 1906'da taşınır eski eserlere ilave olarak, taşınmaz eski eserleri de kapsayan Asar-ı Atika Nizamnamesi ile devam eden ve günümüze dek tek bina ölçeğinde eski eserleri düzenlemeyi hedef alan bir anlayış egemen olmuştur.

Son yıllarda uygulamaya giren SİT alanı kavramı, tek bina ölçeğinden, çevresel-bölgesel koruma anlayışına geçişin bir gereği olarak, gecikmiş de olsa önemli bir gelişmedir. Ancak burada, koruma önlemleri konusunda temelde birbirinden farklı, iki mantıksal yapı söz konusudur.

Bunlardan birincisi, Türkiye'deki gibi imar planları yanı sıra koruma planları hazırlanmasının arkasındaki mantıktır. Bu durumda, önce toplumsal ve fiziki çevredeki değişimleri yaratan süreçler benimsenerek, bu süreçlerin varlığına dayanan bir imar planı hazırlanmaktadır. Daha sonra bu plandan bağımsız olarak, salt korumacılık ölçütlerinin ağır bastığı bir başka plan yapılmaktadır. İkinci plan, birinci planın üzerine bir kısıtlamalar ağı olarak yüklenmekte ve koruma önlemlerinin uygulanmasında büyük zorluklar yaratmaktadır.

Koruma önlemlerinin mantıksal yapısının ikinci türü kent imar planlarıyla, koruma planları arasındaki ikiliği ortadan kaldırmaya dayanmaktadır. Kentlerin imar planları öyle hazırlanmalıdır ki, ayrı bir koruma planına gerek duyulmasın.

Bu da iki farklı yolla başarılabilir:

Yollardan biri hazırlanan planda koruma amacına yüksek bir öncelik vererek, planın temel kararlarının korumayı kolaylaştıracak nitelikte olmasıdır. Başka bir deyişle, kentsel gelişme eğilimlerini korumayı kolaylaştıracak şekilde yönlendirmektir.

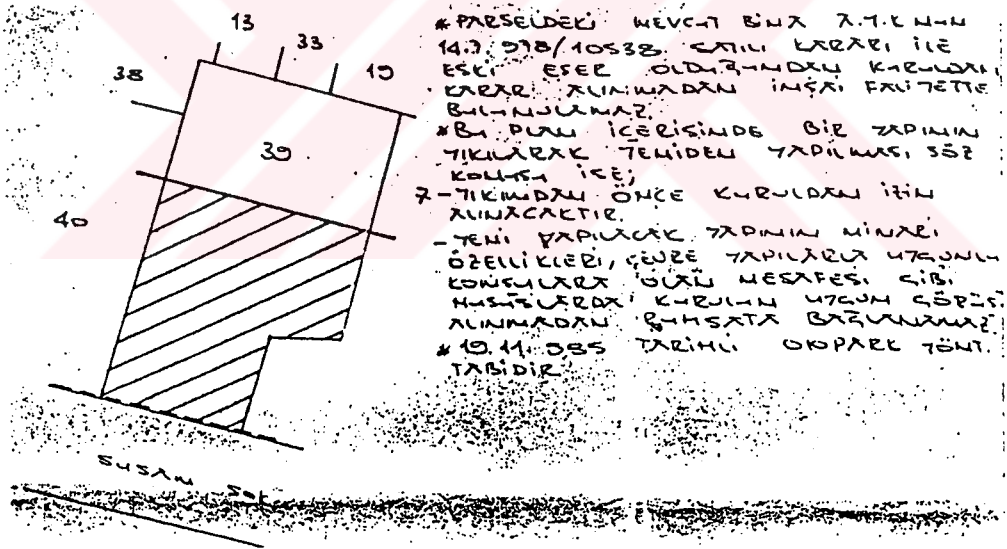
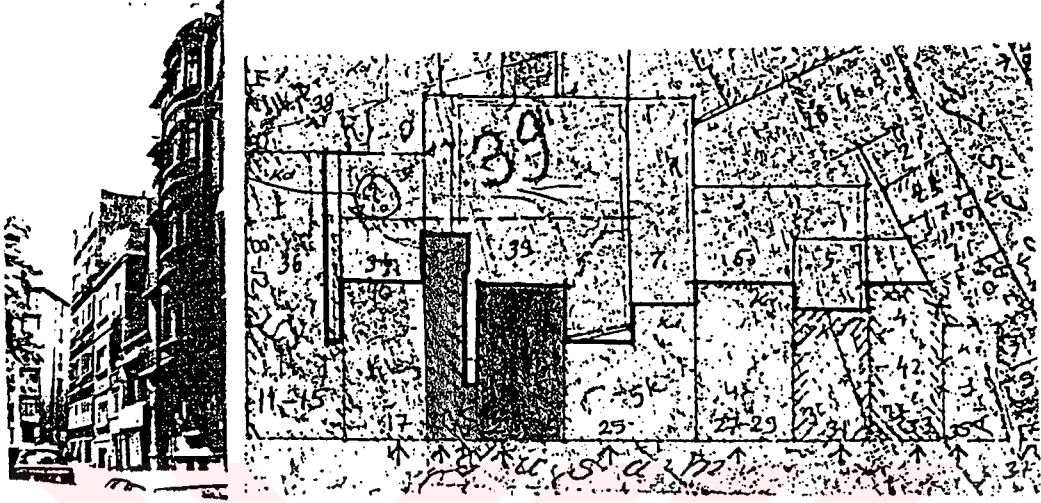
Yollardan ikincisi ise, plan anlayışında olduğu gibi koruma anlayışında da bir değişikliği benimsemektir. Belli bir dönemde çevreyi dondurarak koruma yerine sürekli olarak yeni değişmelerin eklenenebildiği bir koruma anlayışına geçilebilirse, büyüme ve koruma kararlarının ayrı ayrı verilmesi ve ayrı ayrı planlarda kuramsallaşması gereği ortadan kalkar. (Prof. Dr. İlhan Tekeli - 1987)

Toplumda koruma talebinin halka yayılmış olması bir yana, seçkinler arasında bile yeterince yayıldığını söylemek zordur. Örneğin, konut sorununu ele alırsak, Türkiye çok hızlı bir kentleşme deneyi geçiriyor ve konut sorununu çözmeye çalışanların koşullanması yeni konut alanının nasıl arttırılacağı üzerinde yoğunlaşıyor. Konut sorununun çözümü deyince hemen akla yeni yapım geliyor.

Var olan konut stokunun değerlendirilmesi, bu yolla konut arzının artışına katkı yapmak akla gelmiyor. Soruna bu yönden bakmayınca da var olanla değişenin eklenmesi gibi bir konu gündeme bile girmiyor. Böyle bir arayış olmayınca koruma ekonomik bir çözüm olabilme seçeneğini kaybediyor. Kendisi için fedakarlık yapılması gereken pahalı bir değer haline sokulmuş oluyor.

Bu durumu İstanbul'un merkez semtlerinden biri olan Cihangir'de gerçekleştirilmek istenen bir eski eser bina yıkımının arkasındaki **imar planı-koruma planı eşgüdümsüzlüğü** üzerine güncel bir örnekle somutlaştırabiliriz. Örnekte binanın Susam Sokak cephesi sol yanındaki müştemilatı ile birlikte fotoğraf olarak görülmekte ayrıca Belediye'nin bina arka sınırlarını da gösteren kadastral paftası ve binanın Kurul'dan izin alınarak yıkılıp -bir eski eser değilmiş gibi- arkaya doğru ne kadar genişletilebileceğini gösteren imar durumu yer almaktadır. "

Ülkemizde ‘Koruma Önlemleri’ne İstanbul Cihangir’den bir örnek:

Bina tescilli eski eser olup, Beyoğlu İlçesi de bütün olarak SİT alanıdır. Ancak henüz koruma imar planları yapılmayan bu ilçede 1987 tarihli (SİT kararı öncesi) imar durumu geçerli olabiliyor ve buna göre de bina ‘Kuruldan izin alınarak’ yıkılabilir ve arka bahçeye doğru T.A.K.S. esasına göre genişleyebilir. Neden imar planları, bu bina korunarak yanındaki müştemilatın (fotoğraftaki dükkan) üzerine yeni bir ilave ile birleşerek genişleme izni verip, bina ile birlikte çok sayıda eski ağacında yer aldığı arka bahçeyi de korumuyor?

1.3.2 Sıhhileştirme – Yenileme (İng. Rehabilitation – Renovation)

Sıhhileştirme sözcüğü, iyileştirme, düzeltme olarak açıklanmakta, bir mekanın (bina ya da kent ölçeğinde) sağlıklı yaşam koşullarına kavuşturulması, tekrar çalışabilir, verimli - kapasiteli- hale getirilmesi anlamını içermektedir.

Tek yapı ölçeğinde bir binada eskime sorunları (Yaşam koşullarının kötüleşmesi):

- **İşlevsel** : Mekanların yeni işleve uygun olmayışı
- **Yapısal** : Bünyedeki fiziksel ve kimyasal bozulmalar
- **Çevresel** : Yakın çevre koşullarının kötüleşmesinden etkilenme
- **Ekonomik**: Toprağın potansiyel değerinin, yapı değerinin üstünde olması, bakım, onarım masrafları ile elde edilen kira arası farklar.
- **Hijyenik** : Sıhhi tesisat öğelerinin mutfak, banyo ya da tuvaletin yokluğu v.b. rahatsızlıklar

ve diğerleri, tek tek ya da birkaçı görülmektedir.

Almanya’da 1971 tarihli “Belediyelerde Kentsel Sıhhileştirme ve Geliştirme Önlemleri” adlı yasaya göre:

“Sıhhileştirme önlemleri; bir alanın kentsel yapısındaki bozuklukların-özellikle, yapısal bozuklukları (deterioration) içeren yapıların modernleştirilmesi (modernisierung) ile önemli derecede iyileştiren ya da daha iyi düzenleyen çalışmalar” olarak tanımlanmaktadır.

Bir diğer bölümde ise “Gelişme önlemleri, mekan planlaması ve ülke planlaması ereklerine uygun olarak;

- ° yeni kesimler yaratmak, ya da
- ° varolan (mevcut) kesimleri yeni yerleşme birimlerine dönüştürmek, ya da
- ° varolan (mevcut) kesimleri, çevresindeki yeni alanlar ile genişletmek”

çalışmaları olarak tanımlanmaktadır.

Bu yasa maddelerindeki tanımlamalarda, sıhhileştirmenin daha önceki tanımına ek olarak, bina ya da bina gruplarının modernleştirilmesi, yenilenmesi ve en önemlisi, çalışmanın mekan, ülke v.b. gibi tüm ilişkileri kapsayan ve düzenleyen planlama ereklerine göre ele alınmasının benimsenmiş olması dikkati çekmektedir.

Sıhhileştirme planlaması ve uygulamasının daha ayrıntılı bir biçimde yapılabilmesi için aynı temelden hareketle değişik yöntem ve bölümler öne sürülmüştür.

Herbert GRABE (1968) Sıhhileştirme alanının farklı sorunlarına göre 3 değişik yöntem önermektedir. (Prof. E. Aysu - 1977)

1. Koruma Sıhhileştirmesi (Conservation)

Var olan çok değerli tarihi (eski eser-anıt niteiğinde) yapıların ve eski kent parçalarının bakımı ve korunması.

2. İyileştirme Sıhhileştirmesi (Rehabilitation)

- ° Ayıklama, boşaltma ve yıkma
- ° Var olan yapıların modernleştirilmesi

3. Total Sıhhileştirme (Redevelopment)

Bütün yapısal malzemeyi ortadan kaldırmak suretiyle yeniden yapılanma.

Birbirinden kopuk gibi görünen bu bölümlenmeye karşın, belirli bir sıhhileştirme sürecinde, her sıhhileştirme aşamasının, ölçeğine göre bir diğeri için temel oluşturması gerekliliği, düşünülen önerilerde bulunmaktadır.

1.4. Sistematik Bir Çözümleme, Planlama, Tasarlama Modelinin Oluşturulması

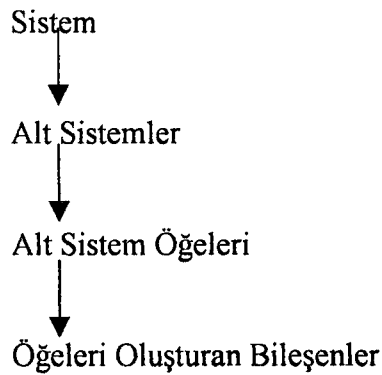
1.4.1 Sistem Tanımı – Sistemi Oluşturan Öğeler

Sistem kavramı ile genelde; karşılıklı ilişkileri içeren parçacıklardan –bileşenlerden – oluşan işlevsel bir bütün anlatılmak istenmektedir.

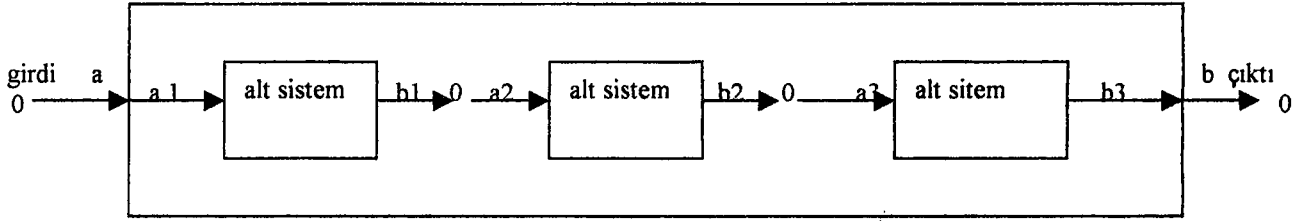
Genel sistem kuramı çeşitli bilim ve teknik dallarında kullanıldığı gibi yerleşme bilimlerine de girmiş ve yaygın bir kullanım alanı bulmuştur.

Bir sistem, daha büyük sistemlerin alt sistemi olabilir ya da bir çok sayıda sistem birleşerek, bir büyük sistemi oluşturabilir. Örneğin, kent planlama bir sistem özelliği gösterirken, daha büyük bir sistem olan Metropolitan, Bölge ve Ülke Planlama sistemlerinin de bir birimini, yani alt sistemini oluşturur.

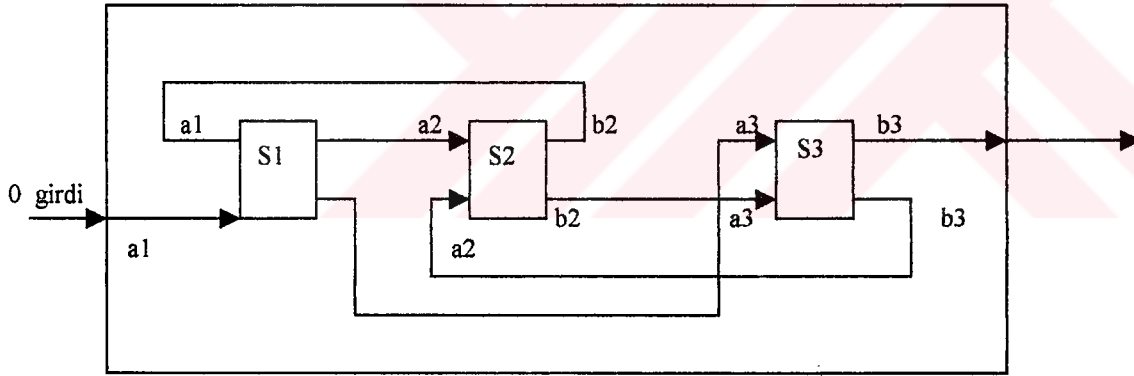
Sistemin birimleri, aşağıdaki kategorilerden oluşmaktadır.

Her sistem belirli bir süreçteki girdi ile bunun çıktısı arasındaki bağıntı olarak da tanımlanabilir. Bir sistemin parametreleri, girdi (input), süreç (process), çıktı (output) ve geriye besleme (feedback) kontrolü ve sınırlamalarıdır.

a girdisi ve b çıktısı ile basit bir sistem

Feed back devreleri ile, planlama ve tasarım sürecine daha yakın bir sistem.

Şekil: 1.1.

(Kaynak: Prof. Emre Aysu - 1977)

1.4.2. Sistemci Bir Yaklaşımla Eski Kent Mekanlarının Araştırılması, Düzenleme Sorununun Ortaya Konması

‘Eski Kent’ mekanlarının düzenlenmesi, yerleşme sistemi olarak dinamik kent sistemi ile toplumsal sistem arasındaki ilişkilerden bağımsız düşünülemez. Yerleşme sistemleri ile toplumsal sistemlerin karşılıklı ilişkilerine, toplumsal değişme ve yerleşme yapılarına kısaca değinmek, ‘Eski Kent’ olgusu ile ilişkilerini görmek, çözümlenebilmek (analiz) ve tasarımı yapabilmek açısından önem kazanmaktadır.

Genel olarak kent fizik mekan sisteminde, toplumsal yapıdaki (sistemdeki) evrimler ya da değişimler –değişimin yönü ve şiddeti ile bağlantılı olarak- planlı ya da plansız davranışlarla iki tür mekanda yansıma bulmaktadır.

- Varolan (mevcut) yapılanmış stok mekanlarda (konut, çalışma, dinlenme, ulaşım v.b.)
- Yeni yapılmaya açılacak boş alanlarda.

Yerleşme-toplumsal sistemindeki değişmelerle ‘Eski Kent’ mekanları;

- Bölge, kentsel alan ya da kent bütününden gelen uyarımlarla (girdiler) doğan, makro dışsal ya da,
- “Eski Kent” mekanında:
 - varolan stok yapıların eskimişliğinden (işlevsel, yapısal, ekonomik v.b.)
 - bu alanı seçen ve yerleşen toplum bireylerinin – ailelerinin var olan mekanlarla (bina, yol, v.b. leri ile) uyumsuzluğundan doğan, mikro-içsel

sorunları içermektedir. Bu olgu ise “Eski Kent” mekanlarının düzenlenmesi için geliştirilecek sistematik çözümlene-planlama-tasarlama modelinin oldukça geniş

kapsamlı olması gerekliliğini ve kent, kentsel alan hatta Bölge Planlama bütünü ile sıkı ilişkiler içerisinde olması gerektiğini göstermektedir.

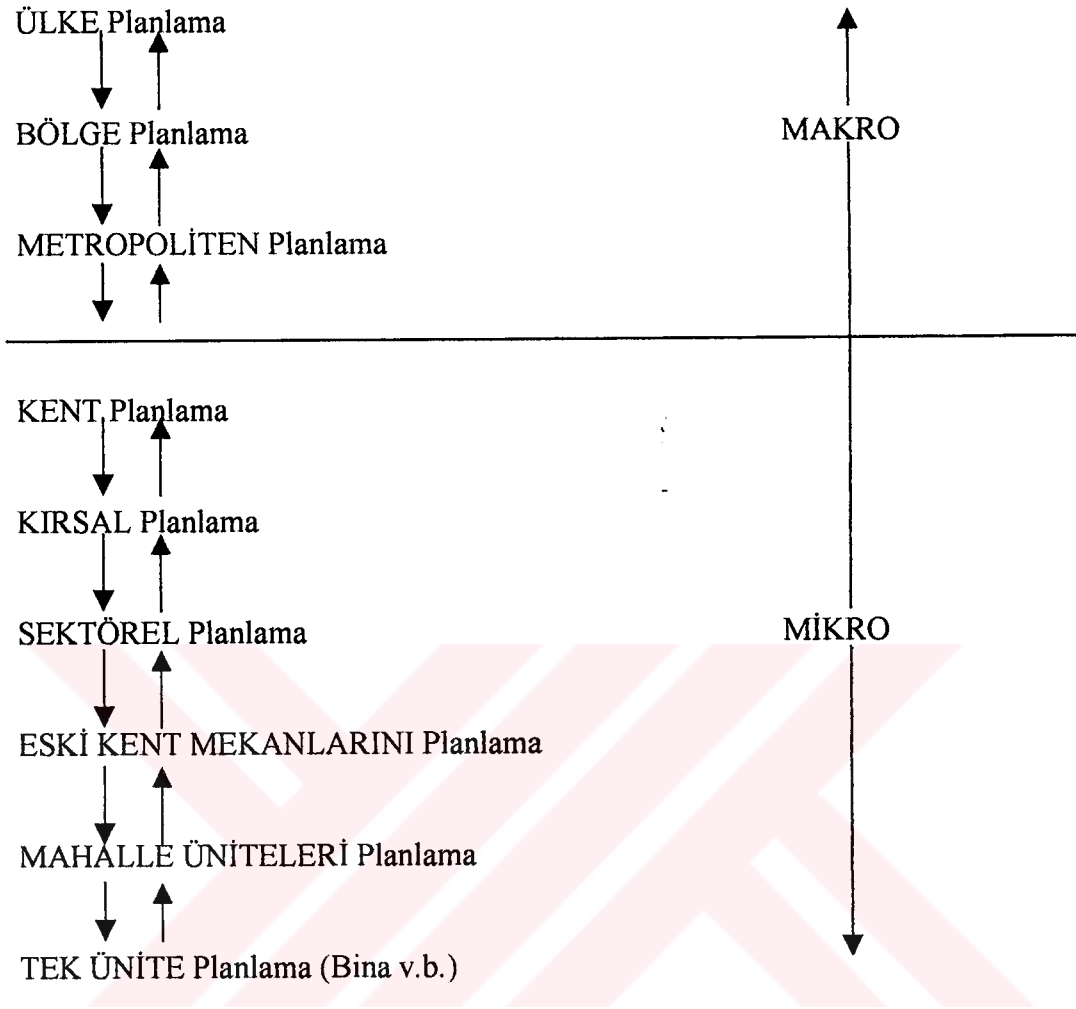
Bu nedenlerle düzenleme çalışmalarının, varolan çalışmalardan da yararlanılarak makro-mikro ölçekte, toplumsal-ekonomik-kültürel-yasal-politik-parasal-fiziksel v.b. toplanacak bilgilerin değerlendirilmesi ile yine makro-mikro ölçeklerdeki sistematik planlamalarla bütünleşecek bir yöntemi içermesi ve kapsaması gerekmektedir.

'Eski Kent' mekanlarını çözümlene çalışmaları, kent planlama çalışmalarından ayrı düşünölemeyeceğine göre kent planlama disiplinlerinin tümünü kapsayacaktır. Toplum bilimleri –ekonomi-mühendislik-şehircilik-mimarlık-hukuk-tarih ve idari bilimleri-jeoloji v.b.

1.4.3. Eski Kent Mekanlarının Düzenlenmesinin Planlama Bütünü İçindeki Yeri

Plan sistemleri, makro ve mikro ölçekte ülke, bölge planlamadan, sektörel ve mahalle, giderek binalar grubunun planlama-tasarlamasına değin kademelenmektedir.

Bu ayırım ölçeği tanımladığı gibi daha çok kullandığı değişkenlerin değişmesi ile anlam kazanmaktadır. Ancak, bir sistemin mikro ünitelerinin davranışları toplamının, sistemin makro davranışını vermeyeceğini unutmamak gerekir.

Şekil 1.2

(Kaynak: Prof. Emre Aysu – 1977)

Bu ayırımında her planlama aşaması öncelikle bir üstündeki aşama ile girdi-çıkıtı alışverişi içerisinde ve altındaki aşamaları da içermektedir.

1.4.4. Sistematik Bir Çözümleme --Planlama-Tasarlama Modeli

“Eski Kent” mekanlarının düzenlenmesi için yapılacak planlama çalışmalarının akışı konunun karmaşıklığı, tüm planlamadan tek yapı ölçeğine inen uygulamaların varlığı, karar verme mekanizmasında yerel yönetim örgütü ile plancı ya da planlama grubunun dışında konuya doğrudan ilişki kurması gerekli vatandaş ve grupların varlığı, nedenleri ile belli adımlarla yinelenen bir modeli zorunlu kılmaktadır.

Bu modelde birbirleri ile geriye besleme (feedback) ilişkisi bulunan çalışma adımlarını ve her adımın sonunda da karar verme mekanizmasını oluşturan üçlünün değerlendirmesine açık bir dinamik çalışma akışının oluşturulması sağlanmaktadır.

Almanya’da, Helmstedt, eski kent çekirdeğinin yeniden düzenlenmesi örneğinde:

- **a adımında:** plan ilkelerinin saptanması için ilk yönlendirmenin yapıldığını, değişimin nedenlerinin ve kent çekirdeğindeki varolan (mevcut) düzenin koşullarının saptandığını, dar kapsamlı kent çekirdeğinde yeni düzenlemenin kısmi hedeflerinin formüle edildiğini, kısa süreli gerekli ve olasılığı bulunan önlemleri içeren bir listeleme yapıldığını, konut, ticaret v.b. alanların genel durumlarının saptandığını,
- **b adımında:** inşaat tekniği, ulaşım ve sosyo-ekonomik varolan (mevcut) gerçeklerin bilgi toplama ilkesine dayanan saptama çalışmalarının yapıldığını, tüm kent çekirdeği için farklı faydalanma görüşlerinin oluşturulduğunu, genel bir faydalanma politikasının oluşturulduğunu,
- **c adımında:** kent çekirdeğinde inşaat yönetim planının kesin bir biçimde hazırlandığını, eski kent tarihi görüntüsünün korunup, bakımı için karar üretildiğini, kent çekirdeğinin mekansal düzenleme çalışmasında temel görüşlerin formüle

edildiğini ve yeniden düzenlenecek, güncellik taşıyan kısmi bölgeler için inşaat yönetim planlaması ön tasarımlarının hazırlandığını,

görmekteyiz.

Prof. Emre Aysu'nun geliştirdiği, sistematik bir çözümleme-planlama-tasarlama modeli ise aşağıdaki 6 ana aşamadan oluşmaktadır.

- 1) HAZIRLIK Aşaması
- 2) BİLGİ TOPLAMA ORGANİZASYONU Aşaması
- 3) PLAN KARARLARI – ÖN PLAN SEÇENEKLERİ Aşaması
- 4) KARAR VERME Aşaması
- 5) KESİN PLAN Aşaması
- 6) UYGULAMA Aşaması

Ekteki tablo bu modelin şematik ifadesi olup, tüm aşamalarındaki temel kavramları, sistemin alt bileşenlerini ve bunlar arasındaki ilişkileri göstermektedir.

2. ESKİ KENT DOKUSUNA MODERN RESTORASYON İLKELERİ AÇISINDAN YAKLAŞIM

2.1 Restorasyonda Tarihi ve Estetik Değerlerin Karşılıklı Durumu

Bir genel tanım olarak, uzak veya yakın geçmişe ait her kalıntı bir tarihi değer belgesidir ancak tarihin yorumlanması bakımından herhangi bir kalıntının veya eserin korunması gerekliliğine karar vermek için tarihi değer kavramını sınırlandırmak gerekmektedir. Günümüzde bu sınırlama:

- a- tarihi belge kriteri
- b- zaman kriteri
- c- estetik kriterler

konarak yapılmaya çalışılıyor.

Bir yapı veya bir yerleşme parçası, sosyal, ekonomik, teknik veya estetik bir gelişmenin ifadesi olarak görülüyorsa, o zaman estetik nedenlerle değil, fakat tarihi nedenlerle korumak sözkonusu olur. Örnek olarak İstanbul'da korumak için yoğun çabalar harcanan eski ahşap konutlu mahalleler, Osmanlı toplumunun bir iki yüzyıl önceki sosyal yaşantısı, fizik çevresi, yapı tekniği, kültür ve estetik seviyesi hakkında bir belgedir.

Zaman kriteri hakkında bir kayıt koymak zor olsa da, değişmiş bir sosyal, teknik veya estetik ortama ait olmanın yapıya tarihi kimlik kazandırdığı kabul edilebilir.

Yaygın bir kriter olarak korumayı gerektiren koşulların başında, estetik değerler gelmektedir. Estetik değer aslında, bilimsel, objektif olmaktan uzak bir değerdir. Uzun bir zaman dilimi içinde oluşmuş, yaygın bir yargı sonucu ortaya çıkar yani objektifleşir. Gelişmiş bir kültür ortamında bu yargı yaygındır.

Bununla beraber bir estetik değer kendi meydana geldiği evre içinde anlam ve değer kazanır. Yalnız başına soyutlaşır. Bir sanat eserinin özellikle mimari eserin sadece soyut nitelikleri ile değerlendirilmesi yeterli değildir. Hatta böyle bir soyut değerlendirme, mimari eserin anlaşılmasına da engel olabilir. Örneğin bir büyük yapı kompleksini, meydana geldiği fiziksel çevrenin sınır koşullarından, fonksiyonel, teknik ve kültürel zorunluluklardan ayırarak, sadece bir biçim yaratılması, soyut bir plan tasarısı, bir biçimlendirme iradesinin gerçekleşmesi ile açıklamak ve yapının restorasyonunu böyle soyut bir biçim anlayışı üzerine kurmak olanaksızdır.

Tarih, zaman içinde değişiklik demektir. Bu zaman içindeki değişikliklerin izini ortadan kaldırmak, tarihi ortadan kaldırmak olur.

Sadece estetik kriterler söz konusu olduğu zaman, sonradan yapılmış birçok eklerin kaldırılmaları daha uygun görülebilir. Bu durumda 'ek' ile yeniden yapılan kısmı birbirinden ayırmak gerekir. Genellikle bir fazlalık anlamında olan 'ek'in kaldırılması yapının estetik btnlğine birşeyler kazandırıyor ve özellikle bu ek, kendi başına estetik olmaktan çok, basit bir fonksiyonel amaçla yapılmışsa bunun kaldırılması uygun olabilir. Bu durumların değerlendirilmesinde aşığıdaki ilkeyi hatırlamak yararlıdır:

Tarihi, estetik ya da fonksiyonel olarak bütüne bağlı elemanların, yapıyı herhangi bir çağdaki duruma indirgemek amaçıyla yok edilmeleri doğru değildir. Başıka bir anlatımla, restorasyon için ele alınan yapıda stilistik bütünlük değil, fakat bir tarihi süreklilik ifadesi olma daha büyük bir önem kazanabilir.

Bu ilkeden hareketle, bizim içinde yaşıadığımız zaman kesiti de, tarihsel süreç içinde bir başıka an olduğuna göre, niçin bizim de kendi çağımızın koşullarına göre bir değişiklik yapamayacağımız sorusu ortaya çıkmaktadır.

*Galeriden ahşap eve bakış.
Yeni binanın bu saydamlığı,
gezenlerin, eski binayla plan
düzeyinde kurulan güçlü
geometrik ilişkiyi hissetmelerine
olanak veriyor.*

Fotoğraf: Ayşe ORBAY

YAPI 188/MAYIS 1997

Ercüment Kalmık Müzesi – İstanbul, 1997

Mimar: Ayşe Orbay

2.2 Yapıda Bütünlük Sorunu ve Restorasyon Kararları Üzerindeki Etkisi

Sanat eserinin tarih boyunca orijinal tasarıya yapılan çeşitli eklerle değişmesi normal olmakla beraber, orijinal tasarımını koruyan yapılar da vardır. Bunlarda estetik bütünlük bu ilk tasarıma aittir. Özellikle klasik Osmanlı çağının yapılarında, ya da fonksiyonları gereği herhangi bir ek'e gerek olmayan türbe gibi yapılarda restorasyona esas olacak çağ hakkında şüpheye düşme olasılığı yoktur. Aynı şekilde kısa bir süre içinde meydana gelmiş bir yerleşme düzeninde örneğin, İstanbul'da Akaretler gibi bir konut dizisinde veya büyük bir teknik stil homojenliği gösteren bir yerleşmede, örneğin malzeme ve yapı detaylarında hiçbir ayrıcalık görülmeyen bir Anadolu şehri mahallesinde restorasyona esas olacak çağ bellidir. **Böyle bir durumda en önemli sorun 'rökonstitüsyon'a gidilip gidilmeyeceğine karar vermektir.**

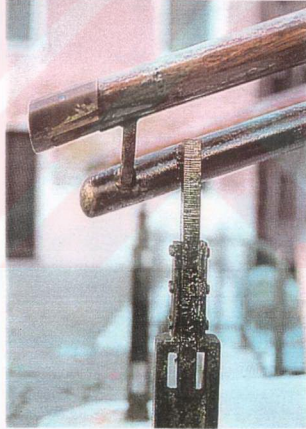
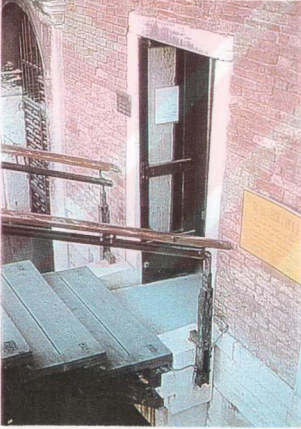
Bu karar aşağıda belirtilen durumlara göre değişir.

Yapı sağlamdır. Kullanılabilir durumdadır veya korunacak çevre yaşamaktadır. Bugüne kadar büyük değişiklikler geçirmemiştir. Orijinal elemanlarının, biçimsel konstrüktif nitelikleri bilinen küçük bir kısmını kaybetmiştir veya onların yerine artistik değeri olmayan, geç devir ekleri veya tamamlamaları vardır. Böyle bir durumda rökonstrüksiyona gidilebilir. Önce elde tamamlanacak kısımlara ait olan bilgilerin gerçek tarihi değerinin tam olarak tesbit edilmiş olması gerekir. Bu yetersiz olduğu zaman hem tarihi, hem de estetik hata başlar. Örneğin, yetersiz bir fotoğrafa veya aynı çağda yapılan benzerlerine bakarak bir minare şerefesini tamamlamak böyle bir hataya götürecektir. **Genel bir ilke olarak ekler büyüdüğü veya dekoratif işçilik arttığı oranda orijinale benzetmek tehlikelidir.** Bu ilkenin doğal sonucu olarak kısmen yok olmuş, fakat kalan kısmı stilistik bir bütünlüğe sahip bir yapının, yeniden tamamlanması doğru değildir. **Böylece tasarı bütünlüğüne sahip bir yapının yıkıldıktan sonra yenileştirilmemesinin sebebi günümüzün koşulları içinde bu bütünlüğe, bir genel çizgi olarak varılsa bile, orijinaldeki hassasiyetle malzemenin kullanılamayacağı ve detayların yeniden yaratılamayacağı düşüncesidir.** Böylece bir mekanik kopya yapmaktansa, kalanı korumak daha uygundur, daha da ekonomiktir.

Eğer yapı yıkılmışsa, fakat bazı orijinal parçalar ele geçirilmişse ve yapının artistik veya tarihi değeri büyükse, bu takdirde sadece eldeki elemanlarla, orijinali hatırlatmak için kısmi bir restitüsyon göze alınabilir.

Orijinal tasarımın fazla değişmediği hallerde yapılacak müdahalenin bu genel sınırlarını belirttikten sonra, yapının yapıldığı çağın da restorasyon kararı üzerindeki etkisini hatırlatmak doğru olur. Bugün kullanılması söz konusu olmayan ve Antik çağda, ya da Erken Ortaçağa ait eserlerin hiçbir şekilde tamamlanması doğru değildir.

Daha yeni çağlara doğru geldikçe, kullanılabilir yapıların rökonstitüsyonu isteği artar. Çok özel durumlar dışında, örneğin, yapının büyük bir kompleksi tamamlayan bir eleman olması gibi haller dışında kısmi veya bütün bir tamamlama ne estetik, tarihi, ne de ekonomik açıdan doğru değildir. Gerçi tamamlanmadan bırakılan bir detay estetik açıdan olumsuz bir tutumdur. Fakat belgesel kimliğin bozulmaması için gereklidir. Bununla beraber tamamlamaya davet eden sebepleri iyi değerlendirmek gerekir. Bir mermer kaplamanın kısmen yok olması arkadan çok kötü bir duvar, konstrüksiyonu meydana çıkarıyorsa ve bu kalanların estetik etkisini bozuyorsa, burada bir tamamlama gerekecektir. Bu tamamlamanın eskisinin aynı veya değişik olması, tamamlamanın teknik olarak kabil olup olmamasının (dekoratif bir detay söz konusu ise) ve sonuçtan istenen estetik niteliğin ne olduğuna bağlıdır. **Birçok hallerde nötr bir ek, eskisini yenilemeye tercih edilir. Burada genel bir ilke konulamaz.** Fakat, bu konuda tamamlamanın boyutları, fonksiyonel sebepler, nötr adı verilen tamamlamanın, gerçekten nötr olup olmadığı düşünülmelidir. Yeniden kullanılacak bir caminin duvarlarının, kullanılış bakımından kaplanması gerekiyorsa, bunun, doğru olup olmadığı sorunu değil, fakat nasıl kabil olduğu sorunu birinci plana geçer. Tavsiye edilecek bir tutum yeni kaplamanın nötr olmasına çalışmak değil, fakat orijinal kaplamanın yokluğunu belirtecek ve etki itibariyle, ikinci planda kalacak bir yeni kaplama yapmaktır. Şüphesiz bu anlamda tamamlamanın sorunları çoktur. Her durumda özel bir çare düşünmek gereklidir.

Querini Stampalia Vakıf Binası – Venedik

1963'te Carlo Scarpa tarafından içi tamamen modernize edilen yapının girişi de, Venedik'in ana kentsel elemanlarından birini yeniden modelleyerek kanal cephesinden köprü ile yapılır ve pencerelerden biri de kapıya çevrilir.

2.3 Uygulama İle İlgili Sorunlar

- Genellikle restorasyon eyleminin iki bölümü vardır:
 - a. Restore edilecek yapının bir sanat eseri olarak tanımının tam olarak yapılması.
 - b. Bu tanıma maddi olarak gerçekleştirme – uygulama.

Burada birinci bölümle ilgili bazı sorunlar şöyle belirtiliyor:

Tarihi anıtın restorasyonu sadece bir yapıyı ayakta tutmak amacıyla yapılamaz. Eğer amaç sadece ^{bu} bir olsaydı, bunun için özel bir çabaya hacet kalmaz, herhangi bir yapı gibi restorasyonu da her mimar yapabiliirdi. Önce restorasyonun tarihi korumak amacıyla yapıldığını hatırlamak gerekir. Yapı, tarihi korumak için bir araçtır. Bunun için yapının tarihini korumak açısından nasıl bir belge olduğu düşünölmelidir. Yapı, bir kültür belgesidir, bir teknik belgesidir, bir estetik belgesidir, bir yaşantı belgesidir. Öyleyse bir yapıda bunlarla ilgili ne varsa korunması gerekmektedir. Yani, yapının estetik görünüşünü korumak, onu tarihi bir belge olarak korumak demek değildir. Yapıyı fonksiyonel olarak yaşatmak, örneğin, bir cami ise, ibadet fonksiyonunu görmesine devam ettirecek müdahalelerde bulunmak, onu bir tarihi belge olarak korumak için yeterli değildir. Bütün bunlar göz önüne alınmadığı için Türkiye’de garip bir tamir niteliğindeki restorasyonlar, tarihi koruma için yapılması gereken bilimsel restorasyon olmaktan çok uzak düşmektedirler.

- Bilimsel restorasyon yapının analitik etüdü ile başlar. Bu etüt üç açıdan yapılır:
 - a. Tarih açısından,
 - b. Estetik açıdan,
 - c. Teknik açıdan (yani strüktür ve konstrüksiyon açısından)

Her üç etüt kendi içinde ayrıca üç düzeyde ele alınır:

- a. Yapının çevresiyle ilişkisi açısından,
- b. Yapının bütünü açısından,
- c. Yapının detayları açısından

Tarih açısından etüt, yapının içinde geliştiği ortamın bütün yönleriyle tanınması, yapıda gördüğümüz mimari tasarıma yapı yapanı götüren nedenler ve yapının bugüne kadar geçirdiği değişikliklerin aydınlatılması demektir. Bu etüt sadece yapı için değil, yukarıda belirttiğimiz üç düzeyde yani, yapının çevresi, yapının kendisi ve yapının detayları düzeylerinde yapılacaktır.

Estetik açıdan, yapının yapıldığı çağın bilinen, ya da tesbit edilecek estetik ilkeleri ve çağın yapıyı da içine alan stilistik karakteristikleri ortaya konacaktır. Yapıda uygulanan birimler, geometrik “tracee” ler veya modüllerinin araştırılması buraya girer. Bunun da yukarıdaki gibi üç ayrı düzeyde yapılması gerekir:

Teknik açıdan, yapının strüktürel şeması taşıyıcı sistemle örtü sistemi arasındaki bağlantı, bu strüktürü meydana getiren malzemenin bugünkü durumu, müdahale etme imkanları ve yeniden kullanılacak malzemenin ve varsa yeni strüktür elemanları katmanın yöntemi tesbit edilecektir. Burada strüktürel detaylarla dekoratif detaylar arasındaki bağlantı, yeni müdahalede eski bağlantı sistemi değişiyorsa, yeni kurulacak bağlantı sisteminin tesbiti, eski ve yeni malzeme arasındaki konstrüktif ilişkiler düşünülecektir. Teknik etüdün sonucu, estetik açıdan değerlendirilmek zorundadır.

Genellikle, bu etütler yapının rölövesiyle birlikte başlar. Rölöve yapının bugünkü durumu ukarıdaki etütleri aydınlatacak şekilde etraflı olur. Çoğu hallerde yapı hakkında tam bilgi ancak sondaj ve kazılarla olabilir. Bu kazıların sadece yapının temeli, duvarları veya yıkılmış kısımları hakkında verdiği bilgiler, ya da yapı fragmanlarını ortaya çıkarması değil, aynı zamanda arkeolojik malzeme, seramik, para, monogram, taşçı işareti, tuğla damgası gibi işaretler ve diğer küçük buluntular vererek yapı tarihini aydınlatması bakımından da büyük bir önemi vardır. Hatta, tarihi tetkikin tam olabilmesi için, her yapı çevresinde sondaj mahiyetinde kazı yapılması belki de tavsiye edilecek bir yoldur.

Bu araştırmaların yapılması ise, restorasyon yapmaktan çok daha zordur. Restorasyona karar verdikten sonra mimar için belirli teknikleri uygulamak söz konusudur. O

noktadan sonra restorasyon, diğer tamirlere göre daha titiz bir tamir haline girer. Türkiye’de her mimarın restorasyon yaptığını zannetmesi bu açıdan doğrudur. Çünkü bir kere uygulamaya karar verdikten sonra, problem teknik sınırlar içine girer. Oysa restorasyonun asıl sorunu, restorasyonunun hazırlanmasıdır. Bu ise mimarlık formasyonundan farklı bir formasyona ihtiyaç gösterir. Tarihi ve arkeolojik araştırma yöntemleri bu araştırmaları yapanlar için gerekli olacaktır. Şüphesiz bir restoratör bütün bu araştırmaları kendi başına yapmayabilir. Fakat, bu araştırmaları organize edecek olan odur. Birçok hallerde, yapının tanınması sondaj ve kazıyı gerektirdiği zaman, bu iki bölüm tek bir bölüm haline de gelebilir. Gerçekten de kazılara bir restorasyon başlangıcı olarak bakmak, tarihi eserin korunması açısından gereklidir. Aksi takdirde, bütün arkeologların bildiği gibi, zaten bir çeşit tahrip niteliği olan kazı, sonunda toprağın sakladığı değerlerin tüm olarak yokolmasıyla da sonuçlanabilir.

Restorasyon projesi bu araştırma ve çalışmalar sonucunda hazırlanır. Bunlarsız gerçekleştirilemez. Restorasyon tarihi ve estetik değerlendirmeyi yansıtan bir teknik eylemdir. Onun için restorasyonda sayılar ve boyutlardan çok nitelikler önemlidir.

2.4 Malzeme Sorunları

Nasıl bir yapının veya yapı grubunun bütün estetik ve tarihi değerini ayakta tutan faktörlerden biri çevresi ile olan bağlantısı ise, yapıyı da ayakta tutan, malzeme ve bu malzemeden meydana gelen strüktürdür. Malzeme açısından birinci sorun, yapı malzemesinin ve onunla meydana getirilen taşıyıcı sistem ve örtü sisteminin (tuğla, taş, ahşap, duvar, sütun, kemer, kubbe, çatı, v.b.) varlıklarını devam ettirme kapasiteleridir. İkinci sorun ise, orijinal malzeme ile orijinal strüktür sisteminin, içinde buldukları durumda, yapının orijinal tasavvuru ile ilişkilerini devam ettirip ettiremeyecekleridir. Görülüyor ki, burada fiziksel ve biçimsel iki sorun vardır:

Fiziksel sorun eski yapı malzemesi ve eski strüktürün, yapının hayatını sürdürmesine imkan verip vermediğine karar vermek ve onların gerekiyorsa, değiştirme yollarını

araştırmaktır. Bununla beraber böyle bir karar verebilmek için, onunla beraber bir ikinci kararın daha alınması gereklidir: Malzeme ve strüktürde değişiklik biçimde (yani estetik özde) bir değişikliği zorlamamalıdır. Eğer yapı, harcı ve tuğlaları ezilmiş bir duvara sahip ise ve bu duvar örtüyü taşıyorsa veya değişen zemin koşulları sebebiyle eski kontrforlar örtü yükünü taşıyacak yeterlilikte değilse, burada malzemenin değiştirilmesi zorunluluğu ortaya çıkabilir. Malzeme değişikliği biçimsel değişikliği gerektirmediği zaman, ortada sadece bir renk ve tekstür sorunu kalır. Fakat, yapının ayakta kalması için malzeme ve strüktürde yapılacak değişiklik, biçimi de değiştiriyorsa, o zaman karar daha ayrıntılı olur. Yani biçim değişikliğini gerektiren zorunluluklar çok iyi değerlendirilmelidir. Örneğin, kubbesi yıkılan eski bir mescidin betonarme düz çatı ile örtülmesi, o mescidin bir sanat eseri veya tarihi çevrenin veya stilin bir parçası olarak yokolması demektir (Bu anlamda tamir, Türkiye’de özel dernekler tarafından çok sayıda yapılmaktadır). Böyle bir durumda verilecek karar, yapı hakkında belgeler yeterli ise, zaten bir kubbe ile kübik bir alt yapıdan meydana gelen mescidin kubbesinin tamamlanması yolunda olacaktır. Bununla beraber çevresi tamamen değişmiş, içinde artistik değerde herhangi bir detay kalmamış ve çağına özgü bir teknik özellik göstermeyen bir mescidi, sadece pratik sebeplerle eski biçim ve tekniğine uymayan bir şekilde tamir etmek elbette kabildir. Bu taktirde yapı, bir tarihi eser olarak kaybedilmiş demektir.

Gerçi bir kitabe taşıyan duvar da gereğinde korunacaktır. Fakat, büyük yerleşmelerin gelişme sıkıntıları içinde, bu gibi kalıntıların yaşama imkanları çok sınırlı olduğu unutulmamalıdır.

Bazı hallerde malzeme ve strüktür ile yapı biçimi arasındaki ilişki bazen çok daha sıkıdır. Birinin değişmesi diğerinin de değişmesini gerektirebilir: Bir mermer kolonun ve başlığın bir beton veya tuğla kolon ve başlıkla değişmesi gibi. Bu gibi hallerde iki yönlü bir sınırlama söz konusudur: Estetik sınırlama, fonksiyonel sınırlama.

Estetik açıdan biçimi de etkileyen bir malzeme ve strüktür değişikliği çok özel hallerde ve büyük endişelere yol açmadığı zaman söz konusu olabilir. Bu durum daha çok kolay

detay çalışmalarında ortaya çıkar. Örneğin, yenilenebilecek bir kaplama veya duvar parçasının renk veya tekstür bakımından değişmesi, detayları bilinmeyen bir kısmın bütününe korunması bakımından detaysız olarak tamamlanması fonksiyonel müdahalelerdir. Bu ideal olarak uygun karşılanacak bir davranış olmamakla beraber, bir tarihi hatıra olan bir yapı veya yapı grubu kurtarılmak istendiği zaman, ya da kurtarılacak olanların önemi karşısında bir yeni ekin vereceği estetik rahatsızlığa katlanmak gerektiği için kabul edilen bir tutumdur. Bunun uygulanmasının çok rahatsız edici olmaması, sorumlu sanat adamının tecrübe ve bilgisine bağlıdır.

Böylece, malzeme değişikliği bir ilke olarak, biçimin etkilemeyeceği hallerde veya korunmanın başka türlü kabil olmadığı hallerde söz konusudur. Strüktür ve malzeme tarihi ve bir çok hallerde estetik bir değer taşırlar; bir mermer kaplama veya bir açık baldaken tipli türbe gibi. Yani burada tarihi, estetik değerlerle yapının, ya da detayın konstrüktif niteliği biraraya gelmiştir. Böyle hallerde hepsi beraber yok olur. **Genellikle bir mermer kaplama, mermer kimyevi etkilerle dağıldığı zaman biter. Bunu yerine koymak artık, kaplamanın kendi niteliklerinden dolayı olmaz. Belki ait olduğu yapının genel etkisi bakımından söz konusu olabilir. O zaman da eskisinin kopya edilmesi söz konusu değildir. Zaten kabil de değildir.**

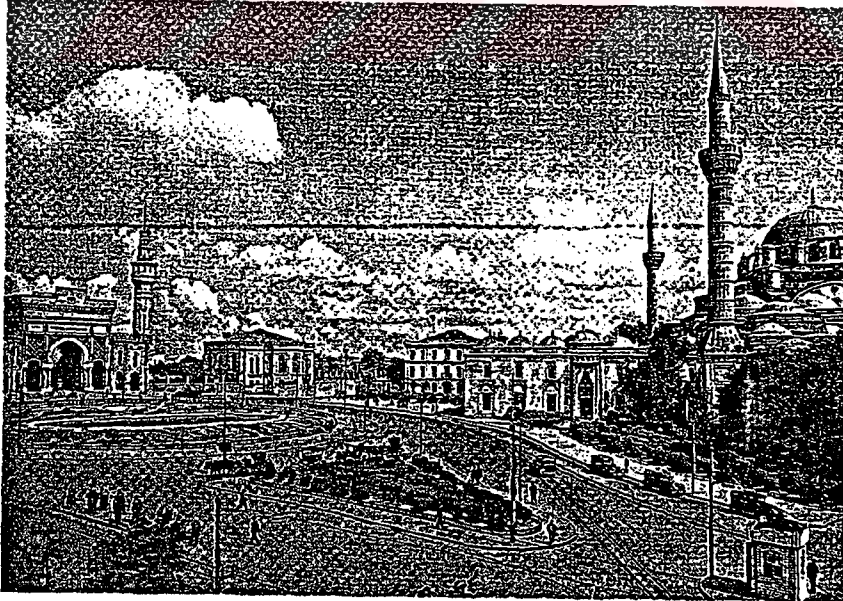
Bu gibi zorunlu yenilemelerin koşullarını belirtmek faydalı olur: Önce bilimsel bir zorunlulukla, yok olan malzemenin bütün nitelikleri, özellikle estetik görünüşü etkileyenler, tesbit edilir. Buna, biçim, renk ve tekstür etüdü girer. Sonra yapılacak yenilemenin boyut olarak bütünle olan orantısı gözönüne alınır. Yenilemenin boyutları sorunu büyük bir önem taşımaktadır. Bu oran yenilenen lehine arttığı zaman, rökonstitüsyon haline gelmektedir. Ayrıca, bazı malzeme koşullarını da gözönüne almak gerekir: Bir çini kaplamanın aynı kalitede yapılması genellikle kabil değildir. Bu bir estetik sınırlamadır. Fakat, yapının bütün görünüşünü etkilediği için bir kaplama tamamlaması yapılması düşünülüyorsa, örneğin, Bursa Yeşil Türbe'sinin dış kaplaması gibi, az zararlı bir uygulama öngörülebilir. Yine de unutulmaması gereken bir nokta, yapıların gözle görülen noktalarındaki detay değişmelerinin, bütün etkisi bakımından düşünülse bile, kötü sonuçlar verebileceğidir. Özellikle yukarıda sözü edilen örnekte

yapılacak çini kaplama kalite itibariyle orijinal çinilerle aynı nitelikte olmayacaktır. Bu çini kaplama ziyaretçinin, tıpkı bir mozaik veya resim gibi, yakından görmek istediği bir süsleme tekniğidir; yakından görüldüğü zaman arzulanan bir artistik etki yaratmayacaktır. Buna karşılık Konya'daki Mevlana Türbesi konik külahının çini kaplamasını yenilemek o kadar sakıncalı değildir. Çünkü, hafif detay ayrılıkları o mesafeden ziyaretçi için farkına varılacak büyüklükte olmayabilir. Birçok teorisyene göre, yeni malzeme ekleri uzaktan yapının bütünlüğünü tamamlamak için yeterli olacak, fakat yakından yenilikleri belli olacaktır. Burada renk ve tekstür bakımından farklılık, aynı zamanda estetik bir değişikliği ortaya koyduğu için, yeni eklerin belirtmesinde ne kadar ileri gidileceği sorunu restorasyonu yapana kalmaktadır. Bununla beraber bu hallerde de bir iki noktaya dikkat edilmelidir: Ekler küçük alanda ise, burada eskisine mümkün olduğu kadar yakın bir renk ve tekstür aramak sakıncalı değildir. Yeni ek küçük bir damga ve tarihle belirtilebilir. Ek nispeti büyük olduğu zaman, malzeme, işçilik farklılığının eskiye benzetilmesi çabası daha olumsuz sonuç verebilir. Şüphesiz her durumda değişik kararlar gerekebilir. Örneğin, homojen bir tuğla yüzeyin yeniden yeni tuğla ile tamamlanmasında, orijinale renk ve tekstür bakımından benzetmenin büyük bir sakıncası olmayabilir. Buna karşılık bir çini kaplamayı taklit etmek, yukarıda belirtildiği gibi, tehlikeli bir uygulamadır.

2.5 Yapı İle Çevresi Arasındaki İlişkiler

Yapılar çevreleriyle beraber büyürler, onunla beraber oluşurlar. Sanat eseri olan yapı, estetik boyutlarıyla kendine has bir iç mekan ve çevresiyle beraber, yine kendine özgü bir dış mekan ilişkisi ortaya koyar. Bunlardan birincisi, kişi ve toplum onu koruduğu oranda yaşar. Fakat, ikincisi, yani çevre ile ilişki diğeri kadar dayanıklı değildir. Gerçi bugün onu da birinci kadar korumağa çalışıyoruz. Fakat burada ekonomik etkenler daha kuvvetlidir. Yapı ile çevresi arasındaki ilişkiler zamanla değişir. Bu değişmeyi bir emrivaki olarak kabul etmek, bugünkü anlayışımıza göre doğru değildir. Onu da kontrol etmek gerekir. Bu noktanın iyi değerlendirilmesi için biraz daha açıklığa kavuşturmak doğru olur. Örneğin, üzerinde çok durulan bir örneği, Beyazıt Camiini ve Meydanını ele

alalım: Beyazıt Camii yapıldığı zaman kendinden önce var olan bir çevreye göre düşünölmüştü. O sırada Beyazıt Meydanının bir tarafında, bugün Üniversite bahçesine tekabül eden yerde Eski Saray bulunuyordu. Burası aşağı yukarı eski Bizans şehrinin Tauri formuna tekabül ediyordu. O günden bu yana Beyazıt Meydanı çok şekillere girmiştir. Bu değişikliklerde Beyazıt Meydanında cami ile çevre arasında değişik ilişkiler meydana gelmiştir. Bununla beraber her seferinde yeni gelişmeler eskiden varolanları gözönüne alarak oluşmuş ve böylece bir devamlılık ortaya çıkmıştır. Yakın zamanlara gelene kadar bu devamlılık insan yaşantısı ile Beyazıt'ı çeviren yapılar arasında büyük değişiklikler gerektirmeyecek kadar homojen bir nitelikte idi. Gerçekten de ulaşımın ilkel durumunda ve Türk şehrinin geleneksel gelişmesi içinde yapı ile çevresi arasındaki ilişki boyut ve karakter yönünden büyük değişikliklere uğramamıştır. Bütün bunlar bugün değişmiştir. Eski proporsiyonları ve ilişkileri yokeden bir fiziksel değişme ortamındayız. Beyazıt Camii vardır, sorun yeni teşekkül edecek çevrenin bu büyük tarihi röperi gözönüne alarak şekillendirilmesidir.

1930'larda Beyazıt Meydanı. Othmar Pferschy'nin fotoğrafı.
Fotoğraflarla Türkiye, Matbuat Umum Müdürlüğü, Ankara

1930'larda Beyazıt Meydanı

Şehirlerde, makineli aracın girmesinden önceki strüktürünü koruyan mahallelerin henüz çok olduğu bir ülkeyiz.

Gerçi İstanbul, Ankara gibi şehirlerde ve şehir merkezlerinde çok hızlı değişimler varsa da, yine de geleneksel strüktür, özellikle küçük şehir ve kasabalarda yoğun olarak yaşamaktadır. Bunların bir ölçüde korunması çok önemli bir milli kültür sorunudur. Özellikle geleneksel strüktür, örneğin bir yol, bir tarihi anıtı da içine alıyorsa, bu durumda anıtlarla çevresi arasındaki ilişkiyi mümkün olduğu kadar korumak önemli bir sorun olarak hatırlanmalıdır. Bu koruma, ekonomik imkanlar olduğu zaman, bütün bir yol veya mahallenin korunması, eğer değişimler başlamışsa, boyutsal oranların ve tekstür karakterinin korunması şeklinde ortaya konabilir. Tarihi bir çevrede tek tek yapılara nasıl davranacağı sorunu da bir noktada tartışılmalıdır.

Genel olarak tarihi yapı, kendinden dolayı, ya da şehir içindeki şekillenmenin bir parçası olduğu için değerlidir. Yapı kendi içinde tarihi ve estetik değer taşıdığı zaman restore edilir. Fakat, sadece şehrin tarihi strüktürü içinde değeri olan bir yapının, ancak dış boyutları ve dış mimarisi korunmaya çalışılır, fakat içinin fonksiyonel değişikliklere tabi tutulması öngörülür. Böyle bir çevrede elemanların bir kısmı yokolmuşsa, bunların tarihi ve estetik değerleri de söz konusu olmadığına göre yeniden yapılıp yapılmamaları duruma göre değişir. II.Dünya Savaşından sonra, birçok Avrupa ülkesinde eski mahallelerin aynen yapıldığına şahit olduk. Fakat, bu kütleli uygulamalar savaşın büyük tahribatından sonra ve özel psikolojik bir ortamda gerçekleştirilmiştir. Genellikle durumu yavaş yavaş yürüyen bir çevre bozulmasına tanık oluyoruz. Bu durumda yıkılan yapıları yeniden yapmak veya yerlerine çevrenin ölçülerine uygun ve karakteriyle ahenk içinde olan yeni yapılar da yerleştirmek söz konusu olabilir. **“ Kanımca, Türkiye’deki koşullar içinde, özel estetik değerler söz konusu olmadıkça, rökonstrüksiyona gitmektense, yeni yapılarla tamamlama daha doğru olacaktır. Fakat, bu çeşit uygulamaları, korunması istenen çevrenin bütünü için hazırlanacak kısmi şehir planları veya ‘sıhileştirme’ planlarıyla gerçekleştirmek, teker teker yapmamak zorunluluğu vardır. Aksi takdirde bozulmaması istenen tarihi çevre değerlerinin korunması olanağı yoktur.”** (Prof. Doğan Kuban - 1993)

Genel olarak bu iki çözüm yolundan birinin tercih edilmesinde iki faktör gözönüne alınabilir:

Eğer çevrenin yokolmuş kısımları fazla değilse bunlar estetik değer taşımadıkları takdirde yeniden yapılımları kabul edilebilir. Eğer estetik değer taşıyorsa, restorasyon için belirttiğimiz genel ilkelerin sonucu olarak yeniden yapılmamaları gerektiği ileri sürülebilir. Bununla beraber, çevrenin estetik değeri, tek yapının estetik değerinden daha önemli olabilir. Amasya'da Yalıboyu'nun evleri teker teker değerli de olsa, bunların bütünü Yalıboyu'nun karakterini meydana getiren asıl değerdir.

Böyle bir durumda, elde belgeler olduğu zaman, yokolan bir yapının rökonstrüksiyonu doğru olabilir. Bu oldukça nazik bir sorundur. Birçokları için, yıkılmış bir tarihi eserin yerine konması hangi koşullar içinde olursa olsun doğru değildir.

Cesare Brandi, San Marco Campanili'nin yıkıldıktan sonra yeniden yapılmış olmasını doğru bulmuyor. Burada Campanili söz konusu olduğu zaman bu yargı doğrudur. Fakat, San Marco Meydanı söz konusu olduğu zaman tartışma açılabilir.

San Marco Meydanı sadece tarihçiler, ya da sanat tarihçileri için değil, fakat bütün insanlar için özel bir değer taşımaktadır. İnsanların çoğunun farkına varamayacağı detay nitelikleri açısından meydanın alışılmış bütünü bozulması gerekli değildir. Şüphesiz, bizde çok kere olduğu gibi, böyle tamamlamalar, yetersiz belgelere ve restore edenlerin eski mimariyi kişisel yorumlarına bağlı olarak gerçekleştirilmeye kalkılırsa, o zaman böyle bir tavsiyede bulunulamaz.

Yapının çevreden ayrılması imkansızlığı çok ileri sürülmüştür. Yukarıdan beri söylenenlerin ışığında bunu bir değişmez ilke olarak kabul etme eğilimi vardır. Çevre ile ilişki, yapıya birşey eklediği sürece yapının yerinden oynatılması düşünülemez. Şehirlerin tarihi kimliklerini korumanın amacı da, tarih içinde meydana gelmiş fiziksel ilişkiler düzeninin korunması demektir. Bununla beraber çok kere, koruyucuların durdurmaya güçleri yetmediği hallerde bir yapı çevresinden tamamen izole edilerek

ortada çırılçıplak kabilmektedir. Özellikle küçük mescitler, çeşmeler, türbeler, hazireler bu duruma düşmektedirler. Büyük komplekslerin kendi içlerine dönük bir ölçüde onları koruyan bir kimlikleri vardır. Fakat, yukarıdaki hallerde çevresi köklü bir değişikliğe uğramış tek bir yapının yerinde kalması, ekonomik olarak kabil olmayabilir. Bu halde yapıyı taşımak söz konusu olabilir. Yine de yer değiştirmenin aleyhine olan iki kriteri belirtmek gerekir: Bunlardan birincisi, eski bir anıtın veya tarihi değeri olan bir yapının, yeni çevreye kazandırabileceği niteliklerin yokolması; ikincisi, sökülen bir yapının, aynı malzeme ile başka bir yerde kurulmasının teknik ve estetik sakıncaları.

2.6 Türkiye’de Uygulama

Günümüzde retorasyon, geçmişin yarattığı tarihi çevrenin bütününün değerlendirilmesini kapsayan bilimsel bir disiplin olma yolundadır. Tarihi gelişmenin yarattığı fiziksel çevre, yolları, konutları, anıtları, şehir strüktürü ile ulusal kültürlerin başta gelen verileri olarak değerlendiriliyor. Tarihi çevrenin günümüze entegrasyonu felsefi, estetik, kültürel ve ekonomik yönleri olan bir sorun olarak fiziksel çevrenin planlanmasında büyük yer tutuyor. Bugün Türkiye’de ekonomik ve kültürel nedenlerle paraca, uzmanca, örgüt olarak, bilimsel olarak ve kontrol bakımından büyük boşluklar vardır. En iyi niyetlerle öngörülen bir tamamlayıcı restorasyon büyük bir ihtimalle yeterli koşulların olmamasından dolayı olumsuz sonuçlanacaktır. Ayrıca, Türkiye’de kurtarılması gereken sanat eserlerinin sayısı da düşünülecek olursa, bir süre için eski eserlere ayrılan paranın, mutlak tamamlamalara sarf olunmasının da ekonomik olarak anlamsız olduğu ileri sürülebilir. Sınırlı ekonomik imkanlar fakat, köklü müdahalelerle, bir yapının tamamlayıcı bir restorasyonuna gidilmesi, daha iyi koşullarda ortaya çıkarılabilecek bir tarihi belgenin, tamamen yok edilmesi haline gelebilmektedir. Onun için **bir genel uygulama ilkesi olarak, önce tarihi mirasımızı teşkil eden anıtların ve tarihi şehrin parçalarının ayakta tutulması ve bozulmasına mani olacak koruyucu bir restorasyon anlayışının yerleştirilmesi gereklidir. Bununla beraber yine ekonomik ve fonksiyonel sebeplerle ve genellikle daha az baskısı hissedilen kültürel sebeplerle,**

yapılara müdahale gereken haller de az değildir. Bir değer olarak kabul edilen yapının günlük hayata katılması, yaşaması için bir zorunluluk da sayılabilir.

Bugünün yaşantısına bağlı bir tarafı olmadan, yapıyı ayakta tutmak kabil değildir. Korunan bir duvar parçasının yaşayabilmesi onun unutulmaması, bunun için de özel bir şekilde değerlendirilmesi, yani günün hayatına fiziksel olarak katılmasını sağlayacak tedbirlerin alınmasıyla kabildir. Bu, bir minumum müdahaledir. Fakat, yapı daha tam olarak kalmış ve sadece seyredilmekten daha fazla bir fonksiyonel potansiyeli olan nitelikte ise yaşamasının tek yolu, önceden tanımlanacak bu fonksiyonun gereklerini yerine getirecek şekilde tamamlanması oluyor. Bu tamamlamanın koşulları bu yazıda belirtilen genel restorasyon ilkelerinden çıkartılacaktır.

Şüphesiz bütün bu çeşitli düzeylerdeki müdahale kriterleri bir noktada bazı pratik sorunların çözümüne dayanmaktadır. Koruma, en ilkel haliyle bir mali yetenek, bir teknik yetenek, bir örgütlenme ve kanuni imkanların varlığını gerektirir. Bütün bunlar yeteri kadar teşvik edici bir kültürel ortamın meydana gelmesine bağlıdır. Tarihi çevre korunması ise, yukarıda belirtilen yeteneklerin çok daha yoğun olarak varlığına bağlıdır. Bu da yapılması gereken çabaların büyüklüğünü ortaya koymaktadır.

3. DEĞİŞMEYE KARŞI TUTUM ve ZAMAN İÇİNDE ESKİ İLE YENİNİN EKLEMLENMESİ SORUNU

3.1 Değişme İle Korumanın Kavramsal Olarak Bağdaştırılması

Bu bölümde sözü edilen, koruma ve değişme kavramları arasındaki çelişkiyi, mimarlık ürünleri dışına taşıyarak, genel kültür alanına çekersek; genel olarak kültür alanında olan değişmeler konusundaki tutumları üç grup altında toplayabiliriz:

Birinci tutum; bilinçli olarak tamamen yeni bir kültür almaya çalışmaktır. Alınan bu kültür de gelişmiş olan batının kültürüdür. Eğer bu tutumu kısaca adlandırırsak redd-i mirasçı tutum diyebiliriz.

İkinci tutum bunun tam tersidir. Kültürel mirasa tam olarak sahip çıkmak, değişmeyi yadsımaktır. Gerçekte yaşanan hızlı toplumsal değişme ortamında bu görüşü saf olarak sürdürmek olanağı kalmamıştır. Bunun için bu görüşün ödün verilmiş bir biçimi savunulmaktadır. Bu görüşe göre kültür iki bölüme ayrılmaktadır: Birinci bölümünde, teknolojik bileşen ağır basmaktadır. Bu bölüm uluslararası niteliktedir. Başka kültürlerden alınabilir. Oysa kültürün ikinci bölümü o topluma özgüdür. Değişmemeli, korunmalıdır. Bu iki tutumda da kültürel gelişmenin siyasal olarak denetlenebileceği konusunda bir inanç bulunmaktadır.

Üçüncü tutumda ise böyle bir inanç yoktur. Kültürün sürekli olarak ve bütün olarak oluştuğu yada değiştiği anlayışı hakimdir. Bu görüş toplum bilimlerin çağdaş, tekçi kültür kuramından kaynaklanmaktadır. Kültürde evrimci bir değişmeyi öngörmektedir”

Genel kültür alanında geçerliliğini sürdürdüğünü gördüğümüz bu anlayışın mimarlık ürünleri ve kent parçalarının korunması alanında ne anlama geldiğini incelerken; ‘genel olarak’ kültür’e çevrenin, teker teker kültürel öğelere de, binaların tekabül edebileceğini düşünebiliriz. Eğer genel olarak kültür alanında sürekli olarak karmaşıklaşma derecesi artıyor ve zenginleşen evrimsel bir gelişme öngörüyorsak, yaşam çevresinin de geçmişte

donmasını değil, geçmişteki öğelerinin bir bölümünü koruyarak zenginleşmesini, gelişmesini öngörmemiz gerekir. Bu ise bizim varolan yapıya yeni değişmelerin nasıl ekleneceği sorusunu sormamızı gerektirir. Bu soru genel kültür alanında daha kolay yanıtlanabilir. Ama fiziksel varlıkların söz konusu olduğu bir alanda bunun gözlemlenmesinde bazı zorluklar vardır. Fiziki yapı, eklemelenmenin gerçekleşmesini geciktiren bir atalet gücü oluşturabileceği gibi, kimi hallerde yeninin girebilmesi için eskinin kalkmasını gerektiren, marjinal değişmeyi kabul etmeyen bir eşik oluşturabilir. Bütün bunlara karşın kültürün bir parçası olan, fiziksel çevredeki değişme, ancak genel kültürel değişme kuramı içinde kavranabilir.

“Koruma konusunda sağlıklı bir politika ancak değişme konusunda sağlıklı bir anlayışa kavuşmakla olanaklıdır. Bu anlayışa da kültürel değişme konusunda yeterli bir kurama sahip olduğunda ulaşılabilecektir. Çağdışı kültürel değişme kuramlarına dayanarak sağlıklı bir koruma siyasası geliştirilemez” (Prof. Dr. İlhan Tekeli -1987)

Tarihsel çevre koruması Batı ülkelerinde başlangıçta maddi mirasın fiziksel bakımıyla sınırlı ve tek anıtsal yapılara yönelik olarak uygulanmaya başlanmış ve dinamik bir çevre görüşünden çok statik bir koruma endişesine bağlı olmuştur. Özellikle tarih anlayışındaki gelişmeler koruma sorunlarına giderek yeni içerikler kazandırmış ve yeni yorumlar getirmiştir. Böylelikle çağdaş tarihin getirdiği ‘tarihin sürekliliği’ kavramına dayanan bir koruma anlayışına ulaşılmıştır. Bu yeni koruma anlayışı tarihsel dokunun bir bütün olarak koruması ve koruma yaklaşımlarının fiziksel çevrenin tümel ve sürekli değişmesi üzerine kurulu bir düzlemde geliştirilmesi gerektiğine inanır.

“Tarihsel çevre koruması ile kent planlamasının dayandıkları düşünsel temeller arasındaki farklılık hatta karşıtlık, her iki olgunun yöneldikleri temel amaçlar arasında kaçınılmaz bir çelişki ortaya koymaktadır. Diyalektik bir tarih anlayışı içinde bu çelişkinin temeli insan ile fiziksel çevre arasında hem bir varoluş hem de bir yenilenme dinamiği olması gerçeğine dayanır. Böyle bir anlayışta salt korumanın yerini, ‘koruma-değerlendirme-geliştirme’ amacına yönelik bir yaklaşım almaktadır.”

Koruma ile planlama ve geliştirme arasında temel kavramlar düzeyinde varolan çelişki böylelikle 'çağdaş işlevlerle bütünleşerek koruma' anlayışı içinde aşılmaya çalışılmaktadır. (Polat Sökmen - 1987)

3.2 Çağdaş Mimaride Gelenekselin Sürekliliği

Türkiye'de, İslam Dünyası'nda ve genelde Üçüncü Dünya ülkelerinde mimarların bir süredir ortaya attıkları en önemli sorun çevremizde bize özgü bir mimari yaratılmasında gelenekselin rolü. Bugün yeniden ortaya çıkan bu sorun, her seferinde daha güçlü bir kuramsal içerik kazanarak, belki de daha doğru bir fiziksel çevre ve mimari kuramının da bazını oluşturacak.

Türk toplumunun yakın geçmişine bakarsak, Batıya öykünmenin ve batılı biçimleri Türkiye'ye taşımanın tarihi 250 yılı geçiyor. Üçüncü Ahmed'in Kağıthanesinden, Birinci Mahmud'un getirdiği Fransız mühendislerine ve Türkiye'ye çağrılan sanatçılar eliyle ve getirilen eşyalarla gelip Osmanlı Barok ve Rokokosunu doğuran, 19. yüzyılda bütün işlevleri ve üsluplarıyla yerleşen Batı, sonradan, kent imgesini, kent planlarını, yapı malzemelerini, yapım tekniklerini, uzman mimar ve kent plancılarını, öğretim programlarımızı, hocalarımızı sağladığımız dev bir kaynak oluşturmuştur.

Biz 18. yüzyıldan bu yana batıdan biçim ithal ediyoruz. Bu açıdan 19. yy. sonunda yada 20. yy. başında Beyoğlu'nda neobarok üslupta yapılan bir apartman ya da Bakırköy, ya da Arnavutköy'de Art Nouveau üslubunda ahşap oyma bir konut yapısı da, bugünkü apartmanlar kadar bizim olmayan bir geleneğe dayanıyordu. Burada, bugünkü çağdaşın, dünkü çağdaştan farkı üzerinde kısaca durmak yararlı olur:

Bu iki ithal sürecinin estetik kaliteleri arasında büyük bir fark var. Biçimsel kökeni Batıdan gelen Art Nouveau cephede, İstanbul'un geleneksel malzemesi kullanılıyordu ve sadece Batı'dan gelen bir bezemesel sözlük değil, fakat bizim eski gelenekten gelen bir sözlüğün de öğeleri vardı ve tümüyle, daha standart sanayileşme sürecine girmemiş

bir yapı üretiminin, hala ustaya, zanaatkarlığa dayanan ve günlük endişelerin biraz ötesinde, estetik endişeler hissedilebiliyordu bu yapılarda. Oysa bugün onu ortadan kaldırıp yerine geçen betonarme apartmanın böyle bir kalitesi ve endişesi yoktur. Ayrıca, bu noktada vurgulanması gereken bir gerçek de, geçmişin verilerini en çok koruyan ülkelerin en çok sanayileşmiş ülkeler olduğudur. Batının hiçbir kenti İstanbul kadar kendi yakın tarihinin görüntüsünü yok etmemiştir.

Bu gelişme toplum kültüründe değer yargılarının, uzun süreli bir geçmiş perspektifi üzerinde değil, kısa vadeli bir günlük yaşamın endişelerine göre biçimlendiğini gösterir. Ve bunun sosyal ve ekonomik gereksinmelere bağlı olduğunu ne denli kabul edersek edelim, bu olgunun yüzeysel, sığ bir yaşam felsefesinden kaynaklandığı da açıktır.

İşte çağdaş Türk kentinin ve mimarisinin benzer kültür ortamlarında yaşayan ülkelerde olduğu gibi çirkinleşmesi ve yozlaşması süreci bu yaşadığı günden ötesini ve öncesini düşünmeyen bir ilkel pragmatizmin sonucudur.

“Neden İstanbul’da tek bir yapıyı kurtarmak bir sorun oluyor da, Paris’in merkezi hala ondokuzuncu yüzyıldaki, Amsterdam’ınki 17. ve 18. yüzyıldaki görüntüsünü bir ölçüde koruyabiliyor. Neden Varşova’nın merkezi İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra büyük bir özveri ve çaba ile yüzde sekseni yok olmuşken yeniden restore ediliyor? Bizdeki kıyım bir ilerlilik örneği midir? Yoksa bizim toplumun ekonomik zorunlulukları daha mı köktendir? Yoksa bunun arkasında anlamaya ve değerlendirmeye yanaşmadığımız bir kültürel neden mi var? Geçmiş bugünde yaşatan nedir? Kanımca bu toplum kültüründeki tarih bilincidir. Ve bu bilinç en az gelişmiş en geleneksel toplumlarda değil, en çok sanayileşmiş toplumlarda en fazla. En çağdaş düşüncelerle en ileri tekniklerin egemen olduğu toplumlarda geçmişin daha etkili ve bugüne katkısı olan bir yorumu var.” (Prof. Doğan Kuban - 1993)

Geçmişle kurulacak diyalog konusunda, mimari ve çevre düzeni açısından bir açıklığa kavuşmak için insanla çevresindeki yapılar arasında zaman açısından ne tür bir ilişki olduğunu aydınlatmak gerekir. Bu ilişki eşzamanlı (senkronik) bir ilişkidir. Başka bir

deyişle kişi bir ondördüncü yüzyıl camisinde namaz kıldıktan sonra bir yirminci yüzyıl restoranına yemek yemek için girerse, kendisini bir çağdan başka bir çağa girmiş gibi düşünmez.

Biz her tür yapıda yaratıcı insanın emeğinin, düzenleyici iradesinin, yeni birşey doğurma isteğinin onlarda belli bir işlevin, belli bir simgesel yoğunluğun ifadesini bulduğumuz zaman etkileniriz. Bu açıdan Süleymaniye, ya da Ayasofya, Hilton Oteli ile çağdaşlardır. Hatta belirli bir kültür düzeyi üzerinde kimi için çevrenin en önemli ögesi en eskisi de olabilir. Çünkü onda tarih çağdaş bir boyut kazanmaktadır. İstanbul'da boğaz sahilinde restore edilen yalılar da çağdaş yaşamın bir parçası oluyorlar. Bir Atmeydanı, İbrahim Paşa Sarayı da çağdaş bir müze hâline dönüştükten sonra, yani yaşayabilirliğini gösterdikten sonra, çağdaş çevrenin bir parçası oluyor. Dünyanın her köşesinden gösterilebilecek bu tür örneklerin açıkladığı olgu, yapıların işlevsel, simgesel ya da her ikisi, bir değer yargısı konusu olduktan sonra çağdaş olup olmamaları konusunda bir sorun çıkmamasıdır. Kaldı ki bu gözlemi, sadece mimari alanda değil, her alanda da yapabiliriz. Aristo da çağdaştır, Buda da çağdaştır, Yunus Emre de çağdaştır, Eyfel Kulesi de çağdaştır, Selimiye de çağdaştır. Geçmişin giderek yerini yeniye bırakması yaşam yasasıdır. Fakat insanın günlük yaşamının boyutlarını insanlık tarihinin bütün çağlarını kapsayacak bir derinliğe kavuşturma isteği de çağdaştır. (Prof. Doğan Kuban - 1993)

3.3 Mimari Biçimlerin Oluşumunda Geçmişle Diyalog

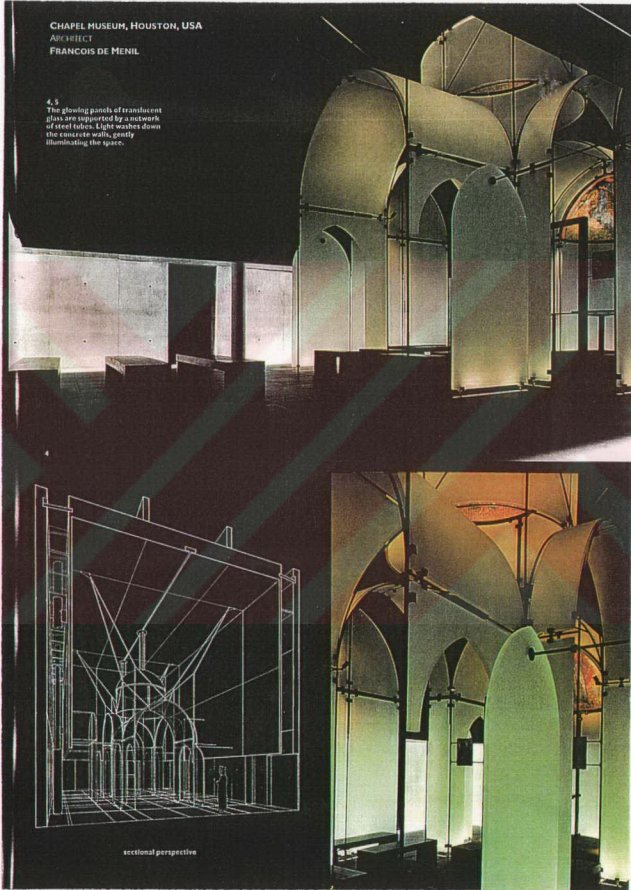
Sorunun kültür ve tarihle ilişkilerini ve çevrenin tarihi boyutunun istesek de istemesek de bizimle birlikte yaşadığını saptadıktan sonra, çağdaş mimarının, çağdaş kentin yaratılma sürecinde geçmişin, otomatik süreklilik dışında, biçim dünyasında hangi mekanizmalar yoluyla etkili olduğunu irdeleyelim. Burada günümüzde etkili mekanizmaları Doğan Kuban şöyle grupluyor:

- a) **Vazgeçilmez simgesel biçimler.**
- b) **Eskinin korunması.**
- c) **Eskinin yeni amaçlarla kullanılmak üzere kısmen korunması kısmen yenilenmesi**
- d) **Yeni yapılarda eski biçimlerden esinlenme**
- e) **Eski ve yeni aynı bir sözlükte düşünen bir biçimler dünyasından esinlenen sentetik araştırmalar**
- f) **Eski biçim sözlüğünü unutmak, fakat çevreye boyut, tekstür ve renk açısından saygılı olarak bir uyum sağlamak**

Görüldüğü gibi herkesin bildiği değişik yollarda geçmişten kalan veriler bizim biçim dünyamızda etkili olmayı sürdürmektedirler. Bütün bu alternatifler, eskiyi en kısa sürede yoketmek şeklinde özetlenebilecek ve Türkiye'deki genel eğilimi tanımlayan bir tutumdan çok farklıdır ve ona göre de çok daha çağdaşlardır.

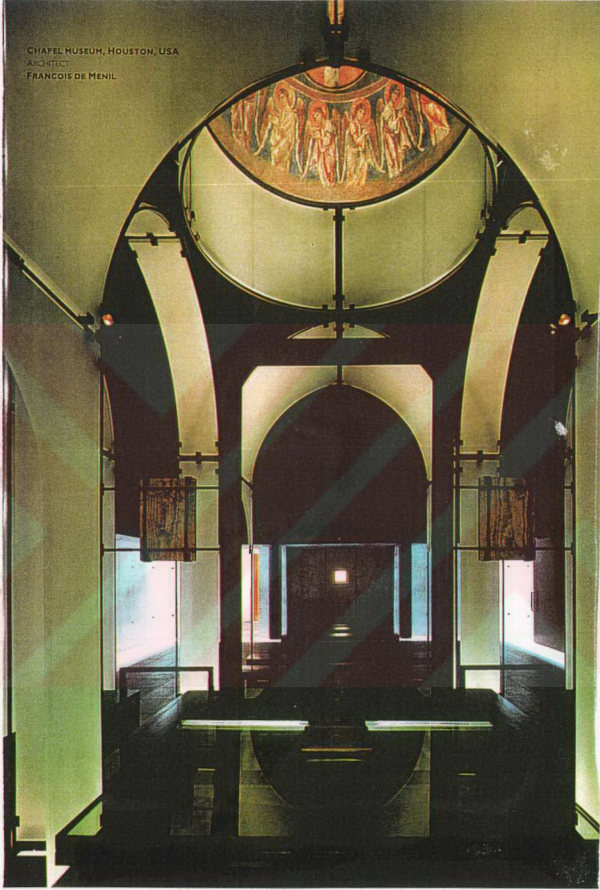
Bizim kentlerimizde yarım yamalak bir modern yapı imgesinin yüksek kültürel statüsü spekülasyonla birleşerek önüne geçilmez bir güç oluşturmuşlardır. Fakat yeni bir bilinçlenme aşamasına eriştiğimizden de kuşku duyulamaz. Doğanın ve geçmişin –bu en yakın geçmiş de olabilir- verilerine saygıyla yaklaşmak yeniyi daha doğru yapmanın yöntemi olabilir.

a) Vazgeçilmez simgesel biçimler: Bunlar daha çok dinsel yapıların tasarımında izlediğimiz geleneksel biçimlerin yinelenmesi şeklinde ortaya çıkıyor.

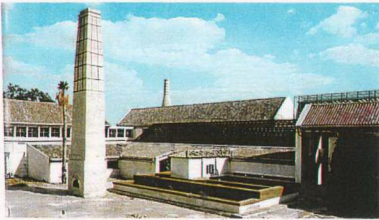
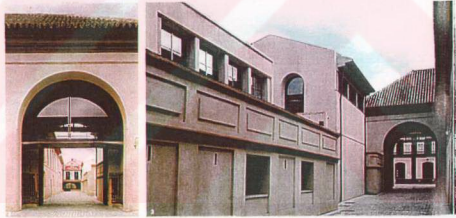
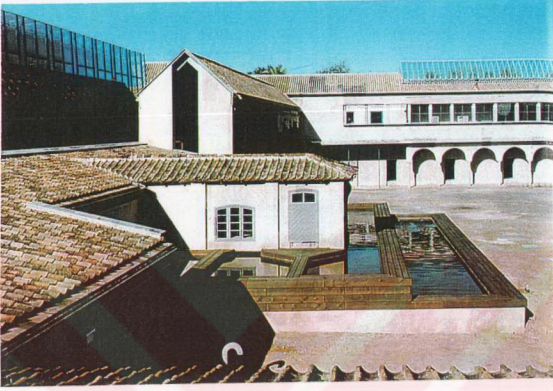
ŞAPEL MÜZESİ, HOUSTON, USA

Mimar: Francois De Menil - 1998

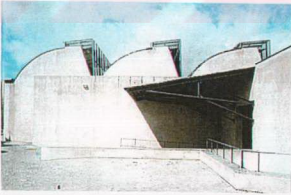
Kıbrıs'ta bir kiliseden kaçırılarak Amerika'ya getirilen freskleri sergilemek üzere tasarlanmış bu müzede yarı şeffaf cam paneller ve metal ile dinsel mimarinin simgesel biçimleri kullanılarak modern bir şapel elde edilmiş.

b) Eskinin korunması: Bütün dünyanın çevre koruma günlüğünün önemli bir bölümünü oluşturan bir etkinlik yoludur.

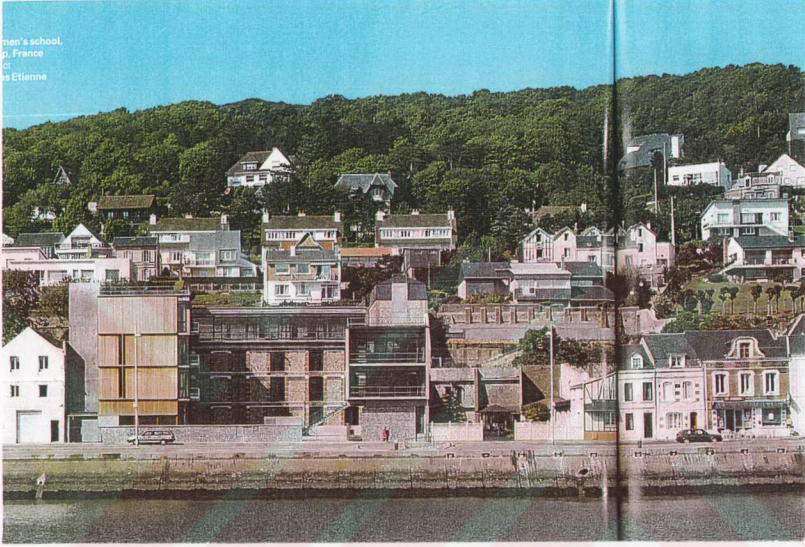
Miras Enstitüsü (Heritage Institute), Seville, İspanya 1998

Mimar: Guillermo Vazquez Consuegra

Geleneksel mimariyi örnekleyen bu manastır yapısı, iç mekanları canlandıran yenilemeleri ve gelenekseli güncelleştiren ilaveleri ile güzel bir 'geliştirerek koruma ve yaşatma' ve 'tarihsel süreklilik' ifadesi veriyor.

c) Eskinin yeni amaçlarla kullanılmak üzere kısmen korunması kısmen yenilenmesi: Bu çevre tasarımına, yepyeni bir boyut getiren ve giderek mimari tasarımı olduğu kadar mimari kuramı değiştirme potansiyeli taşıyan bir etkinliktir.

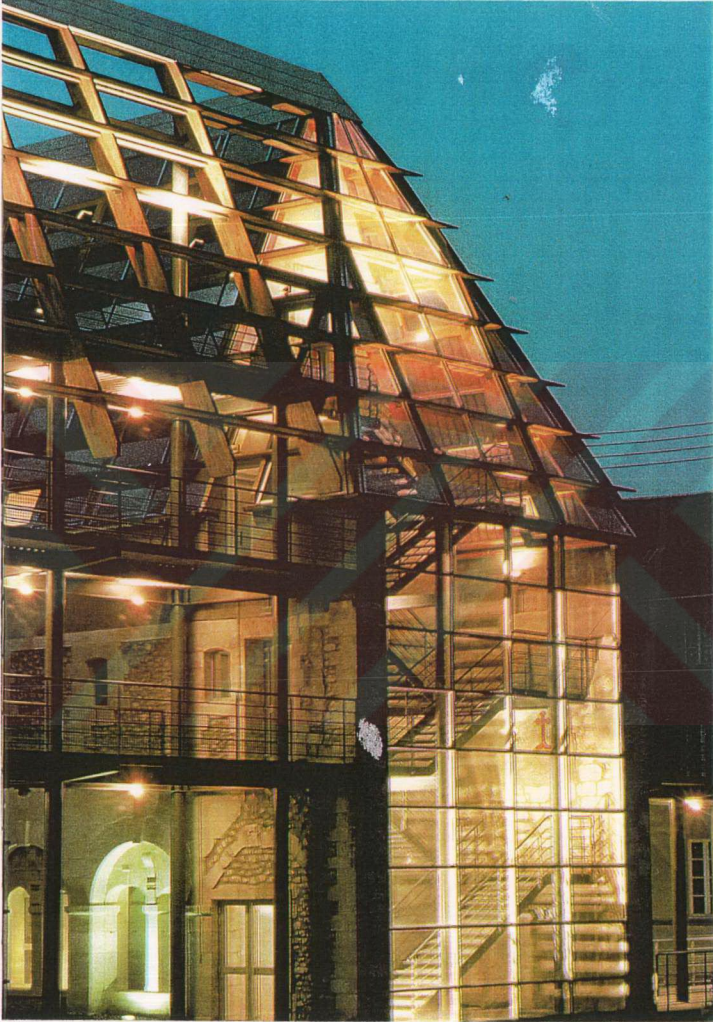

Balıkçılık Okulu, Fécamp, Fransa

Mimar: Jacques Etienne – 1997

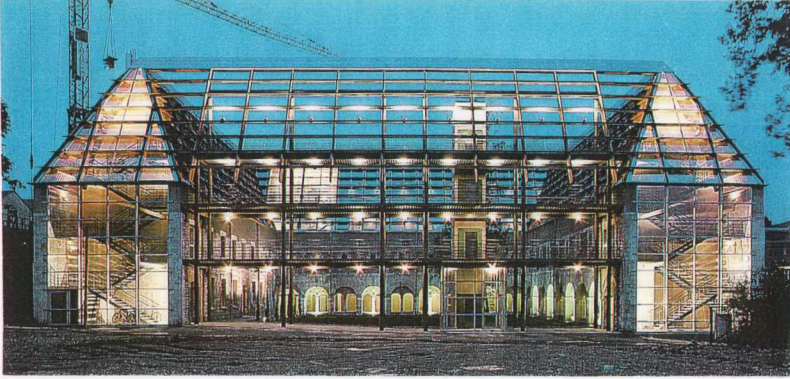
Liman kıyısındaki bu 19. yy. yapısı yenilendi ve modern ilaveleri ile birlikte Balıkçılık Okulu olarak yeniden tasarlandı ve bu kıyının yaşayan bir elemanı oldu.

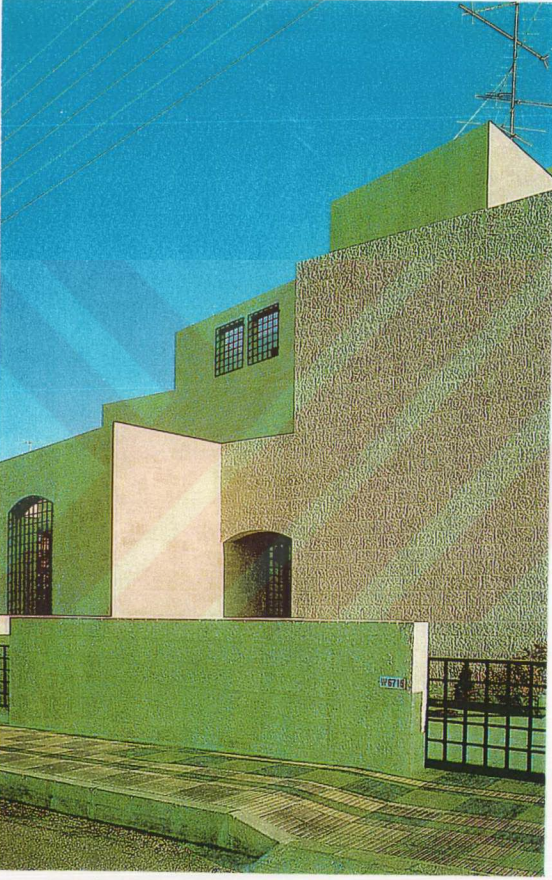
Avrupa Mimarlık Enstitüsü, Rouen, Fransa

Mimar: Massimiliano Fuksas, 1995

17. yy.'a ait bu taş yapının ana gövdesi kısmen yenilendi, çatı katları ve tüm iç mekanları tamamen yeniden tasarlandı. Metal, ahşap ve cam kullanılarak, bu masif yapıya kontrast oluşturacak şekilde şeffaf bir giydirme uygulandı. Sonuçta, 17. yy.'ın kalıntısını, 20. yy.'ın mimari anlayışı ve teknolojisi ile birleştiren ve aynı zamanda çevresinin bir parçası olmayı sürdüren böyle bir yapı kazanıldı.

d) Yeni yapılarda eski biçimlerden esinlenme: Bu bazen eskinin tümel taklidi, fakat daha çok bazı öğelerin yeni kompozisyonlarda kullanılması şeklinde ortaya çıkıyor. Bütün geçmiş seçmecilikler de aynı yöntemi kullanmışlardır.

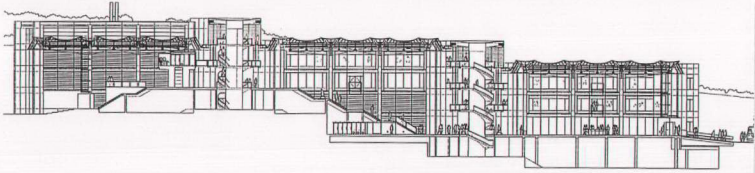
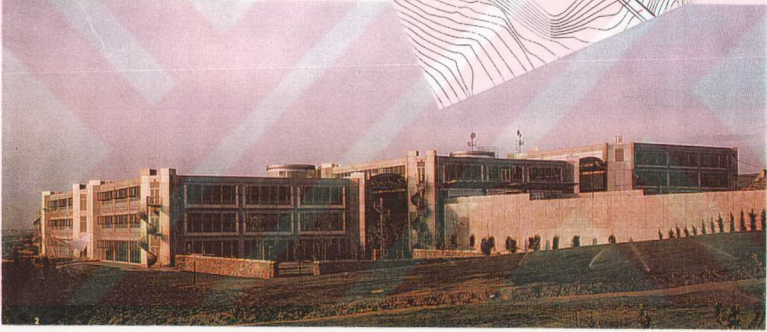
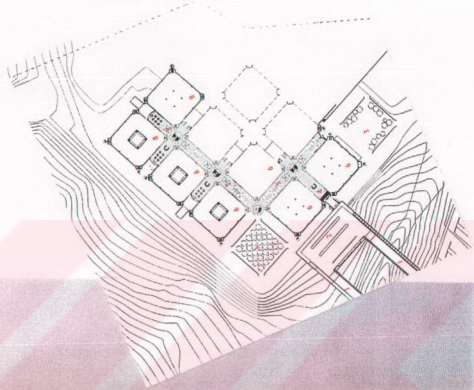
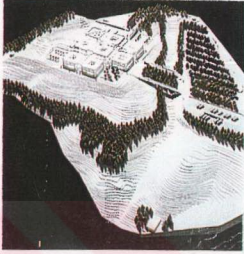

MARTO VİLLASI - ÜRDÜN

Mimar: Rasem Badran

Yeni gelenekselci tutumun düzeyli örneklerinden biri.

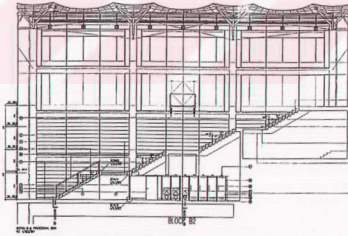
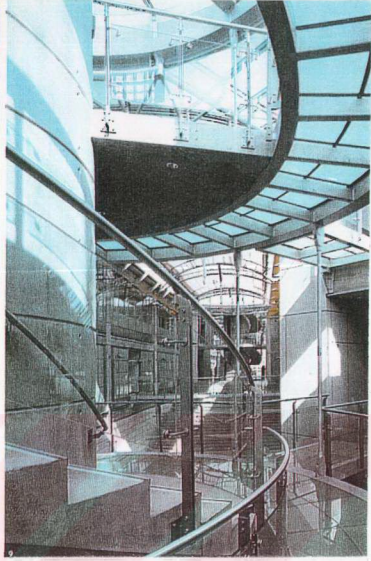
e) Eski ve yeni aynı sözlükte düşünen bir biçimler dünyasından esinlenen sentetik araştırmalar: Bu bir iki motifin kullanılması şeklinde, bir “pastiche” imgesi yaratmaya daha özgün, kuşkusuz çok daha zor bir tutumdur.

long section from north-east to south-west

Yapı ve Kredi Operasyon Merkezi, Gebze

Mimar: John McAslan & Partners - 1998

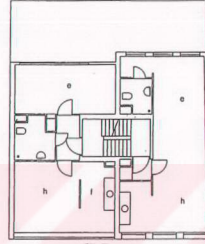
detailed section through stairs

perspective showing elements of internal streets

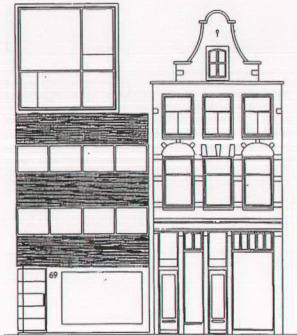
Ülkemizin en yeni yapılarından olan bu banka binası, teknolojisi ve malzemesi ile çağdaş bir uygulama olup, plan tipinin oluşumunda, doğuya özgü han, kervansaray, çarşı (bazaar) gibi yapı biçimlerinden esinleniş görünüyor. Ortak kullanım alanları ile yarı özel ve tam özel mekanların ayırımına dikkat edilmiş ve hatta, özel çalışma mekanlarında çatı ışıklıkları kullanılarak, benzer bir mistik dünya etkisi amaçlanmıştır.

- f) **Eski biçim sözlüğünü unutmak, fakat çevreye boyut, tekstür ve renk açısından saygılı olarak bir uyum sağlamak:** Bu tarihe yine önem veren fakat değişmeyi vurgulayan duyarlı bir tutumun ifadesidir. Bu da, bundan önceki tutum gibi, çok daha çaba ve yaratıcı güç isteyen zor bir yoldur.

İki bina planda birleştirilmiş.

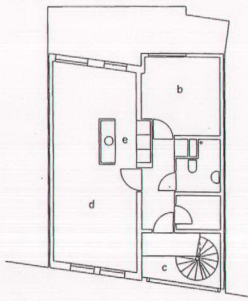
Konut Binası, Amsterdam. Mimar: Claus and Kaan - 1998

Karma fonksiyonların yer aldığı bir eski kent dokusuna, tamamiyle modern ancak çevrenin tekstür ve doğasına saygılı bir yaklaşımla tasarlanmış. Cephelelerin her iki yandaki binalara birleşim detayı da oldukça ince düşünülmüş.

Konut Binası, Amsterdam. Mimar: Claus and Kaan - 1998

İki bina planda birleştirilmiş.

4- KORUYUCU KENT YENİLEMESİ : BERLIN – KREUZBERG

4-1. Almanya’da 20. Yüzyılda Yapı Sergileri ve IBA

1987’de Berlin’in 750. Kuruluş yıldönümü kutlandı. Bu yıl aynı zamanda, mimarlık ve şehircilik sergileri açısından oldukça zengin bir geçmişe sahip bu kentte, “**yaşama (konut) alanı olarak kent içi**” ana teması üzerine bir uluslararası yapı sergisi (**Internationale Bauausstellung – IBA**) gerçekleştirildi. IBA, mimari ve şehircilikte son görüşlerin ortaya konduğu; Alman sergi geleneğinin en son ve en kapsamlı örneğidir.

1910’da, Büyük Berlin’in imarı için genel şehir planı yarışması düzenlendi ve patlarcasına yayılan şehir için düzenli bir gelişim planı ile birlikte görkemli bir Alman Başkenti yaratılmak istendi.

1914’te Köln’de açılan **Werkbund** sergisinde, **Gropius** ve **Meyer**’in fabrika binasından, **Van de Velde**’nin ekspresyonist tiyatrosuna kadar, Alman modernizminden çok sayıda örnek yer aldı.

1927’de **Weissenhofsiedlung in Stuttgart** sergisinde, **Mies Van der Rohe**, .. **Scharoun**, **Oud**, **Gropius**, **Corbusier**, **Taut** gibi mimarlar bir araya gelerek “çağdaş inşaat”, “toplukonut”, “dar gelirli için konut” gibi temalar etrafında, uluslararası fonksiyonel rasyonalizm akımının savunucuları oldular. Ancak bu yıllarda boy gösteren Nazizm bu akımı sona erdirdi.

1957 ‘**Berlin Interbau**’ sergisi, inşa edilmiş yapılardan oluşuyordu ve savaşta büyük ölçüde zarar görmüş olan Hansa semtinin çağdaş ve canlı bir kentin ilkeleri doğrultusunda yeniden kurulmasıydı. Burada ana tema, sürmekte olan modernizm akımı ile olan bağları vurgulamak ve Berlin’i ‘**city of tomorrow**’ olarak yeniden inşa etmektir. Aynı zamanda Doğu Bloku’ndaki gelişmelere karşıt olan bir yaklaşımın altı çizildi ki, bu özellikle Doğu Berlin’deki Karl-Marx Bulvarı’nın yeniden yapımındaki

mimariye yönelikti. Sergide yer alan her blok, uluslararası tanınmış bir mimar tarafından tasarlanmıştı. Bunların başında, **Aalto, Niemeyer, Le Corbusier, Gropius, Jacobsen** gibi isimler vardı.

Bunlardan sonra 1987’de gelen IBA’nın sürdürdüğü gelenek, uluslararası ya da yerel tüm ‘yetenekleri’ en uygun çözümü üretmek üzere konunun içine çekmesiydi. Bu amaçla çok sayıda yarışma düzenlendi. Ancak, temel yaklaşımda bazı çok önemli farklar vardı: **Weissenhofsiedlung (1927) ya da Interbau (1957) herhangi bir yere inşa edilebilecek projelerden oluşuyordu.** Bunlar tarih ve mevcut kent dokusu ile çok az ilişkisi olan, boş alanlarda uygulanmak üzere rasyonel planlanmış modernist binalardı.

1970’lerin başında, Berlin’in diplomatik merkezi için, 1957 ‘Interbau’ sergisinde ortaya konan yaklaşımın yeni bir versiyonu önerildi. Fakat, 1977’de **Wolf Jobst Seidler ve Josef Paul Kleihues** bir kampanya başlatarak, diplomatik merkez için yapılacak yeni yapıların, şehrin bütününden izole olmak yerine, şehirle entegre edilmesi gerektiğini savundular. **Kampanyanın amacı; çağdaş mimariyi mevcut kent dokusu ile entegre etmek, her bölgenin kendi karakterini ön plana çıkartarak, Batı Berlin’in çok merkezli özelliğini zenginleştirmek ve kentin köhneleşmiş kısımlarının iyileştirilmesi ile sosyal adaleti güçlendirmektir.** Bu kampanya, 1957 ‘Interbau’ sergisinde amaçlanan (geleceğin şehri) için ayrı bir model oluşmanın tersine; geçmiş, bugün ve geleceğin yaratıcılıkla birleştirildiği bir yaklaşım öngörüyordu: **Modernizm ve geçmiş arasındaki derin teorik ve fiziksel boşluğun bir şekilde aralarında bir köprü kurulması ve eğer mümkünse, şehirlerin yenilenmesi için yeni bir yöntem geliştirerek doldurulması ve böylece dünyaya örnek oluşturulması.**

1978’de Berlin Senatosu, bu kampanyanın sonunda bir bildiri yayınlayarak, IBA sergisi için bir dizi teorik amaç içeren kararları aldı ki, **bu bildiri, sosyal, politik planlama ve mimari konular arasındaki ilişkilerde anlayış derinliği açısından demokratik hükümet tarihinde eşsizdir. (*)**

(*) Berlin Senatosunun 1978 Yılında da Aldığı Kararlar

IBA komitesi, 1979 başlarında Senato'nun bu kararları doğrultusunda kuruldu. Bu bir planlama organizasyonuydu. Uygulama için herhangi bir gücü yoktu ancak yüksek kalitede bir mimarın oluşturduğu şehir strüktürünü yaratmak için gerekli kuralları oluşturmakla görevliydi.

Önceki tek bina ölçeğindeki yaklaşımlardan farklı olarak, IBA, mimarlık ile şehirciliğin çakıştığı noktada, geniş kentsel alanları bütün olarak değerlendirmeye aldı. IBA'ın çalışma alanları ikiye ayrıldı: Birincisi yeni yapılacak binaların çoğunluğu oluşturduğu, şehrin yeni gelişme bölgeleri (Neubau), ikincisi ise mevcut dokunun korunması ve iyileştirilmesinin ağırlık kazandığı eski yerleşim bölgeleri (Altbau).

1. Berlin'in çok merkezli yapısı korunarak, bölgelerarası yaşam koşulları eşitlenmelidir. Mekansal referans olarak bir ana yerleşim merkezi eksikliğinin yerine geçmek üzere, Berlin bir bütün olarak canlandırılmalı ve burada yaşayan insanlarda Berlin'li olma kimliği güçlendirilmelidir.
2. Berlin'in kimliğini vurgulamak adına önemli olan bölgeler desteklenmeli ve geliştirilmelidir.
3. Şehrin tarihi plan yapısı, geliştirme projelerinde de korumalı ve sürdürülmelidir.
4. Sosyal normlar ile kişisel özgürlükler arasındaki ilişki yeniden formüle edilmelidir (Şehir sürelidir ama bina değişkendir ve bu anlayış bireysellik, çeşitlilik ve değişebilme kapasitesi için ön şarttır).
5. Şehir konut alanı olarak yeniden keşfedilmeli ve geliştirilmelidir. Konutlar ve çevreleri daha cazip hale getirilmeli ve yeni bir konut politikası benimsenmelidir.
6. Sosyal gereksinimler ile mimarın bireysel ve artistik sorumluluğu arasında yaratıcı bir çekişme geliştirilmelidir. Mimar ve onun etkilediği insanlar arasında bir tartışma ve karşılıklı geliştirme, eğitim süreci yaşanmalıdır.

4-2. Kreuzberg'in Kısa Geçmişi ve Çöküş Nedenleri

1979'da kurulan IBA'nın, eski yapı (Altbau) bölümü, Kreuzberg'deki yenileme çalışmalarından sorumlu oldu.

Kreuzberg iki semtten oluşuyordu: **Luisenstadt** ve **SO 36**.

Bu iki bölgenin farklı karakteri vardı. Perter Josef Lenne 1840'da '**Berlin ve çevresini güzelleştirme planı**' hazırlamıştı. Bu planda, **Luisenstadt** az katlı bloklar, geniş bahçeler ve iç avlular ve kanallarla romantik ve eşsiz bir yerleşim bölgesi hedefleniyordu.

Endüstrileşme ve sanayi devrimi ile binalar yükseldi ve yoğunlaştı. İç avlulara binalar yapıldı. Bölge bir "şçi yerleşim bölgesi" haline dönüştü. Özellikle 1880- 1900 yılları arası yapılaşma ile, hem oturlan hem de çalışılan yer anlamına gelen "**Kreuzberg karışımı**" ortaya çıktı.

Karl Frederik Schinkel, Lenne ile ortak çalışmalar yaparak klasik Prusya mimarisini bir stil olarak kent plancılığı ve sivil mimariye oturttu. Schinkel'in orta-sınıf insanlar için tasarladığı apartmanlar, daha sonra bina yükseklikleri arttırılarak ve daireler bölünerek, işçilere kiralık konutlar olarak üretildi. Luisenstadt en yoğun 'kiracı kışlaları' nın bulunduğu bölge oldu.

SO 36 bölgesi ise, doğrudan endüstri devriminin sonucu olarak ortaya çıktı. James Hobrecht 1862'de, dairesel bir gelişme ve aynı zamanda modern bir şehir kanalizasyon sistemini içeren planını hazırladı. Uygulamada ise, özellikle alt yapı tesislerinde kısıntı için, bloklar büyük ve içiçe geçmiş binalarla dolduruldu ve meydanlar, yeşil alanlar azaldı. Bloklarda, küçük karanlık avlular, çok sayıda daire, izbe atelyeler ve küçük fabrikalar yer alıyordu. SO 36'daki bu bloklar başlangıçtan itibaren, harap ve aşırı kalabalıktı.

13 Ağustos 1961'de inşa edilen Berlin Duvarı, Batı Berlin'in kendi içinde sınıfsal olarak ikiye bölünmesine neden oldu. Batıda, orta sınıf daha iyi standartlarda yaşarken, kentin doğusu bir işçi yerleşimiydi. Kentin duvara yakın olan kısmı olan Kreuzberg bölgesi, bu duvar yüzünden, doğuda kalan merkezinden ve yeşil alanlardan kopmuş, yoğun bir konut bölgesiydi.

60'lı ve 70'li yıllarda, bu bölgede yoğunlaşan oto-yol ağı ve bu yolların kenarına işletmelerin yerleşmesi bölgenin çöküşünü hızlandırdı. Doğu ve Batı Berlin arasındaki geçiş kapılarını da kapsayan bu oto-yol ağı 1946 yılında Scharaun tarafından yapılan plana göre gerçekleştirildi. Bu planda Berlin, fonksiyonel olarak, çalışma, konut, ticaret, endüstri gibi farklı bölgelere ayrılmıştı ve çalışma alanı olarak gösterilen Kreuzberg'de konut blokları uzun yıllar bakımsız ve boş kaldı. Bu planın uygulamaya koyulması, bölgeye 2. Dünya Savaşı'nın yıkımları kadar zarar verdi. Cadde ve blokların temel kentsel strüktürü devam etmekle birlikte, yapıların standardı önemli ölçüde düşmüş ve köhneleşmiştir.

Merkezi hükümet, bölgenin yeniden inşası için finans sağlamaya başladığında ise bölgede geniş kapsamlı yıkımlara başlandı. Eski binalar yıkılıp yerine çok katlı yeni bloklar yapıldı.

Endüstrinin işgücü kaynağını oluşturan işçiler, duvardan sonra Doğu Berlin'de yaşamaya başladıklarından, çoğunluğu Türkiye'den olmak üzere çok sayıda yabancı işçi kente geldi ve Kreuzberg'in ihmal edilmiş bloklarına yerleştiler. 1987'de Kreuzberg nüfusunun %50'sini Türkler oluşturuyordu.

Bu binalara balıkdığında, neden 1960'ların politikacı ve plancılarının bunların tümünü yıkıp, yerine yeni bir Kreuzberg inşa etmek istedikleri anlaşılabilir. Ancak 1970'lerde böyle bir çözümün insanların sorunlarını daha da kötüye götürdüğü anlaşılmıştı. Bu arada 1970'lere ulaşan binalar, ya eskisinden de kalabalık ya da tamamen boştu. İş çevreleri bölgeyi terketmeye devam ediyor ve bu durum bölgede işsizliğe neden oluyordu. Bina işgalleri ise devam ediyordu.

Aynı zamanda 70'li yıllardan itibaren Kreuzberg'e daha çok gençler yerleşmeye başladı. Kültürel akımlar ve sosyal ağ kurulmaya başlandı ve bir "alternatif" yaşam arayışı oluştu.

Waiting for renewal
Derelict entrance to a house
Abolition of small firms

4-3. Bölge Sakinlerinin Sosyal Durumu

1960'larda işçi semti olarak bilinen bölgede, 1980'lerde oturanların sosyal durumu şöyle:

- % 25 yıkımlar sırasında bölgeyi terk etmeyen Alman kiracılar. Bunlar genellikle çok düşük gelirli ve hane nüfusu 1-2 kişi (Bunların yarısı yaşlılar)
- % 25 semte sonradan taşınan ve alternatif yaşam biçimleri arayan gençler. Kültürel, sosyal girişimler (alternatif atmosfer arayışı).
- % 50'si ise çoğunlukla Türkiye'den gelen yabancı işçi aileler.
- % 14 devletten sosyal yardım ile geçiniyor (işsiz).
- Yabancı işçi ailelerin oranı bazı bloklarda % 70'e varıyor.
- İlkokulda yabancı çocuk oranı % 35 - % 84
- Her dört yabancı işçi çocuğundan biri ortaokuldan diploma almadan ayrılıyor.
- Gençler arasında işsizlik oranı oldukça yüksek.
- Kreuzberg canlı fakat sosyal patlamaya her zaman hazır bir semt.
- 1976'da yapılmış bir araştırmada yabancıların oturduğu konutların yalnızca % 1'inde kalorifer, % 7'sinde banyo ve % 33'ünde konut içinde tuvalet bulunduğu tespit edilmiştir.

Türkler en kötü durumda: 1112 Türk ailesini içeren araştırmada:

- % 43 tuvalet yok.
- % 78 duş ve banyo yok.
- Kalabalık Türk aileleri 1-2 odalı konutlarda yaşıyor.
- Anadolu'dan gelip, Berlin'de şehirleşme süreci yaşıyorlar. Gelir, eğitim gibi faktörlerin yanında, fiziksel çevrenin kötülüğü de Türklerin uyumsuzluğunda önemli bir etken oluşturuyor.

4-4. Koruyucu Kent Yenilemesi (Careful Urban Renewal)

IBA – Altbau, Kreuzberg için şu çözümü benimsedi: **Mevcut dokunun maksimum düzeyde korunması**, binaların yaşanılabilir şartlara kavuşturulması ve bölge içinde çalışma ortamının korunması. Bu çözümün üretilmesinde 1978 yılında düzenlenen ‘Kreuzberg Stratejileri’ adlı proje yarışmasının önemli katkıları olmuştu.

1980 – 82 yılları arasında bir ‘ara dönem’ yaşandı. 1600 konutun tamamen yıkılarak yeniden inşası ve 4000-5000 konutun da geniş kapsamlı modernleştirilmesi hedeflendi. Bu da bölgede yaşayan 12 ile 15.000 kişinin 3 yıl içinde bölgeden ayrılmasını gerektiriyordu. Aynı zamanda yüzlerce işyeri kapanmak zorundaydı.

Bu durumda zarar görenlerin politik tercihi ile 1981’de ‘Alternatif Liste’ adlı parti seçimi kazandı.

1983’de Berlin Senatosu, koruyucu kent yenilenmesinin 12 ilkesini (*) onaylayarak, IBA’nın stratejisine destek verdi. Buna göre, Kreuzberg’de yenileme, bölgede yaşayanların katılımı ile ve aşamalar halinde gerçekleştirilecek; aynı zamanda bölgenin karakteri yaşatılacaktı. Bu karakter yalnızca Avrupa’ya özgü bir dokuyu örneklemiyor, aynı zamanda birinci endüstri devriminin en son ve en yoğun yerleşim bölgesini oluşturarak, bazı olumlu özellikleri de yaşatıyordu. Burada, güçlü mahalli ilişkiler vardı. (Türk ve Alman gruplar); çalışma, oturma ve diğer farklı fonksiyonlar birarada bulunuyordu; yoğun yapılaşma enerji ve altyapı tasarrufu getiriyor ve onarım ile yenilemeyi, yıkarak yenilemekten daha ekonomik kılıyordu.

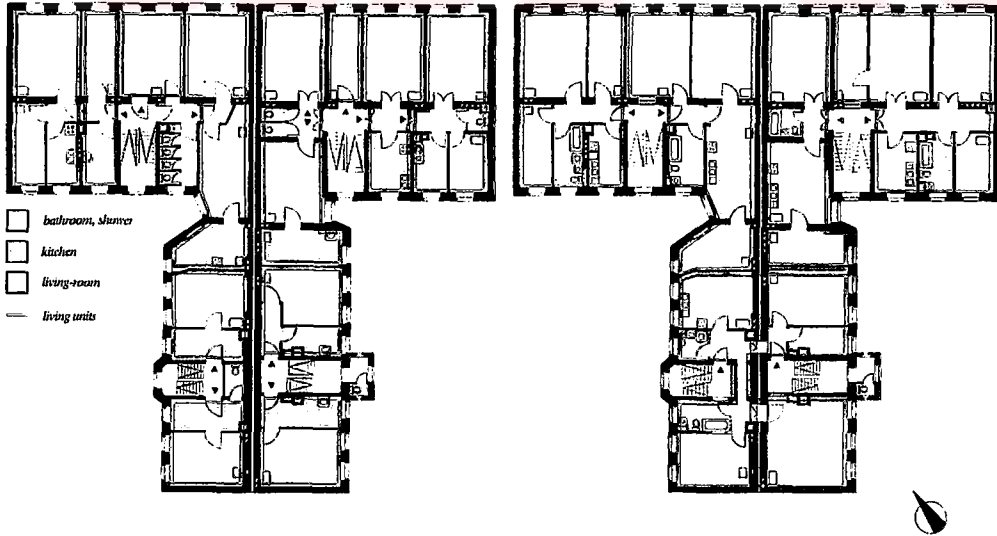
(*) Kreuzberg’de Koruyucu Kent Yenilemesinin 12 İlkesi:

1. Yerleştirme, bölgenin halihazırdaki sakinleri ve işletmeleri ile birlikte ve öz korunarak gerçekleştirilmelidir.

2. Planlamacılar ile bölge sakinleri ve işletmeleri, hedefler ve yenileme önlemleri üzerinde uyuşmalı, teknik ve sosyal planlamalar birbirine koşul olarak ilerlemelidir.
3. Kreuzberg'in karakteristiği korunmalıdır; tehlikeye girmiş kent bölgesine güvenin ve iyimser tutumun yeniden canlandırılması gerekir. Binaların ana maddesini tehlikeye sokan hasarlar hemen giderilmelidir.
4. Konum planlarında yapılacak temkinli değişiklikler, yeni ikamet biçimlerini de mümkün kılmalıdır.
5. Konut ve binaların yenilenmesi aşamalı biçimde olmalı ve eklemeler azar azar yapılmalıdır.
6. İmar durumu; az sayıda yıkım, blok içlerinin yeşillendirilmesi ve bina cephelerinin düzenlenmesi yoluyla iyileştirilmelidir.
7. Cadde, alan ve yeşil saha gibi kamu tesisleri ihtiyaçları karşılayabilecek biçimde yenilenmeli ve tamamlanmalıdır.
8. Etkilenenlerin sosyal planlamaya katılım hakları ve maddi hakları düzenlenmelidir.
9. Kent yenilenmesine ilişkin kararlara kamuya açık olarak varılmalı ve bunlar mümkün olduğu ölçüde ilgili yerde tartışılmalıdır.
10. Güven yaratacak kent yenilenmesinin kesin mali teminatlara ihtiyacı vardır. Paranın çabuk ve ilgili olguya yönelik olarak harcanabilmesi gerekir.
11. Üstlenimci kuruluşlarda yeni biçimler geliştirilmelidir. **"Güvenilir kişi (yediemin) nitelikli yeniden geliştirim üstlenimcisi"** görevleri (hizmetler) ve inşaat önlemleri birbirinden ayrılmalıdır.
12. Bu taslağa dayanan kent yenilemesinin, 1984 yılı sonrası için de teminat altına alınmış olması gerekir.

4-5. Adım... Adım... Yenileme

İlk adım boş binaların kullanılabilir hale getirilmesi oldu. Bu binalar, daha sonra yenilenecek alanlarda oturanları yerleştirmek üzere rezerv olarak kullanıldı. Aynı zamanda boş arsalarda inşa edilen az sayıdaki yeni bina da bu amaçla kullanıldı. Böylece nüfusun yaklaşık % 95'i yenilemeler sırasında Kreuzberg'den ayrıldı. Hatta % 61'i aynı dairede oturmaya devam ettiler. IBA Altbau, bunu başarmak için özel bir çalışma yöntemi geliştirdi. Her blok için bir sorumlu mimar atandı ve oturanları tam olarak bilgilendirmek ve çalışmalara katılmakla görevlendirildi. İşlerde öncelik, su ve ısı izolasyonu ile, taşıyıcı sistem onarımlarına verildi. Daha sonra dairelerin kullanımı konusunda oturanların görüşleri alındı. Mutfak ve banyolar yenilendi, küçük daireler birleştirilerek yaşanabilir boyutlara getirildi (Bu nedenle, bölgedeki toplam daire sayısı azaldığı için yeni bina ihtiyacı ortaya çıktı). Temel gereksinimler böylece sağlandıktan sonra, kiracılar kendi dairelerinde istedikleri kadar kapsamlı bir yenileme yapmak için serbest bırakıldı. Sonuç olarak yapılan hesaplara göre, onarım maliyetleri yeni yapı maliyetinin % 45'i düzeyinde kaldı.

yenilemeden önce

yenilemeden sonra

Blok formlarının aynen korunması, bir yandan yenilemede kolaylık ve ekonomi sağlarken, diğer yandan küçük ve karanlık avlular dairelerin yeterince ışık almasına yetmedi. Bu sorun ancak bazı dairelerde küçüklerin birleştirilmesi ile oluşan büyüklerde birkaç cepheden birden ışık alındığında çözümlenebildi. Çok sayıda blokta yalnızca avluların boyanması ve yeşillendirilmesi ile yetinildi. Bölgedeki yeşil alanları arttırmak için blokların savaşa yıkılan kısımlarından bazıları (bunlar çoğunlukla köşe binalardı) bahçeye dönüştürüldü. Aynı uygulama, Berlin'in yeni gelişen bölgelerinde de (Neubau) yaygın olarak kullanıldı ve böylece mimari çözümünde genellikle zorlanılan blok köşeleri yeşil alan oluşturdu. Böylece bloklar bu kayıp köşelerden içeri ışık ve hava alırken, blok formları, caddelerden çok iç avlulara hizmet eder oldu. Berlin Duvarı'ndan sonra fonksiyonunu yitirmiş geniş caddelerde kaldırımlar genişletildi. Ancak ana caddelerin aksel yapıları ve yerde kullanılan tarihi kaplama taşları korundu.

Kreuzberg'in sosyal tesis oranı eskiden beri yetersizdi. Özellikle bölgede yaşayan çok çocuklu Türk aileleri gözönüne alınarak toplam 1400 çocuk için kreş yapıldı. Okul binaları yenilendi. Kadın merkezi, spor salonu, gençlik salonu, huzur evi ve çocuk kulpleri yapıldı. IBA-Altbau sorumlusu Hämmer'e göre "sayılardan daha önemli olan, bütünüyle umutsuz bir durumdan, bölgenin kendini yenileme potansiyeline sahip olduğu konusunda bir özgüvenin gelişmesiydi". Ancak, halkın yaşam alışkanlıklarını özellikle bahçelerde oynayan Türk çocuklarını eğitmek kolay değildi. Diğer yandan Kreuzberg'in çevresel kalitesi öyle yükseldi ki, 'yuppi'ler bölgeye taşınmaya başladılar. Bu da kira artışlarını kontrol altında tutmayı zorlaştırdı.

4-6. Yeni Yapı Standardı ve Sonuçları

20 yıl önce kent yenileme çalışmaları başladığında ilke şuydu:

- Yıkım ve yeni yapı inşası (1960'lı yıllar)
- 70'li yıllara gelindiğinde, var olan yapıların korunması ve modernleştirilmesi ön plana çıktığında da, yeni yapı standardına olan yönelim başlarda değişmeden kaldı: Dıştan eski yapı, içten yeni yapı.

Yeni yapı standardı anlayışı şöyleydi:

Kalorifer, balkonlar, monte ekipmanlı mutfaklar, planlarda esaslı değişiklikler, yeni yer döşemeleri, asma tavanlar, hatta yeni katlar:

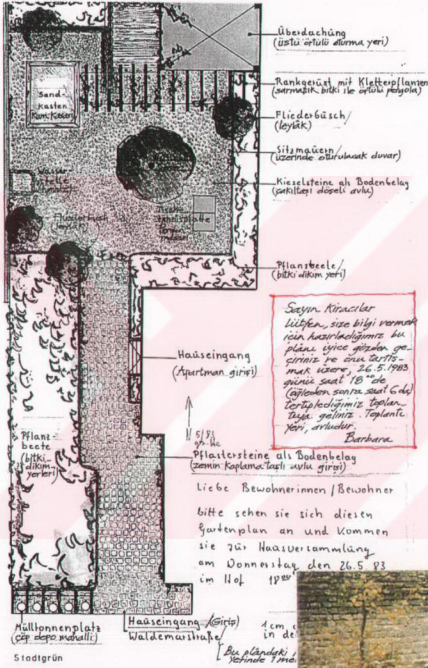
İzlenen bu yolun olumsuz yönleri şöyleydi:

- Yüksek yapım maliyeti
- Yüksek kira artışları
- Kiracıların yerlerinden edilmesi.
- Binaların uzun süre boş kalması ve ev işgalleri
- Kullanılabilir yapı bölümlerinin anlamsızca imhası.

1980'lerde ise "Onarım Öncelikli" uygulama şu sonuçları verdi:

- Az sayıda yapının yüksek maliyetlerle yenilenmesinden çok sayıda yapının az harcamalarla yenilenmesi, mevcut konut stoğunun maksimum oranda kullanımını sağladı.
- Eski elemanları önce onarmak, mümkün değilse yenilemek (sobalar, mutfaklar v.s.), maliyetleri düşürdü ve binalara yeni tesisat yerleştirmek için zarar verilmemiş oldu.

- Modernleştirme kiracının onayı ölçüsünde yapıldı ve kira artışları modernleştirmenin kapsamına göre ayarlandı. Örneğin banyosundaki fayans döşeme işini kendi yapan daha az kira ödedi.

Yapılan Onarımlar

Cephe:

- Cephe süslemeleri korundu, boya yapıldı. Bazı cephelerde bitkilerin tutunması için bir kargas oluşturuldu.

Pencereler:

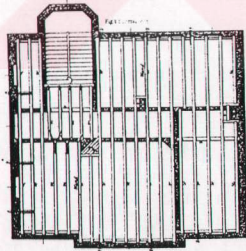
- Çerçevesler sağlamlaştırıldı. İlave edilen ikinci bir camla ısı yalıtım sağlandı.
- Değiştirilenlerde eskilere benzeyen çift kanatlı, ısı yalıtımı yüksek pencereler kullanıldı.

Çatılar:

- Çatı onarımı veya yenileme yapıldı, saçaklar yenilendi.
- Çatı konstrüksiyonu, bodrum merdiven boşluğu ve tavanlar, mantar, küf ve ağaç kurtlarından arındırıldı.
- Yağmur oluk ve boruları yenilendi. (mümkünse onarıldı)
- Bacalar temizlendi ve onarıldı.

Tesisat:

- Elektrik hatları yeniden çekildi.
- Havagazı boruları onarıldı.
- Su tesisatı kısmen onarıldı, kısmen yenilendi.

Ahşap Döşemeler:

1900'lerin başlarına kadar Berlin konutlarında döşemelerde ahşap kirişler kullanılmış. Cephe ve tesisatlardaki kaçaklar nedeniyle bu kirişlerde küf ve mantar oluşmuş. Bunların sadece hasarlı kesimleri yenilenmiştir. **Kirişlerin kontrolünde, tıpta mide içinin gözden geçirilmesine yarayan ayna, (endoskopie) kullanılmıştır.** Bu yöntem

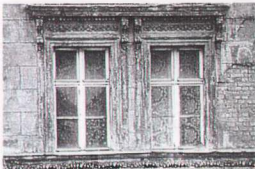
ile döşeme tahtalarının sökülüp, kırılmasının ve konutun belli bir süre için kullanılmamasının önüne geçilmiştir.

Mutfak ve Banyo:

Kiracılar, kiralardan artmaması için eski mutfakların onararak kullanmayı tercih etti. Ama hemen hemen bütün kiracılar, banyo ve tuvaletlerin evlerin içinde yapımını istedikleri için, küvet veya duş, kömürlü veya gazlı termosifon, fayans veya yağlı boya duvar alternatifleri verildi.

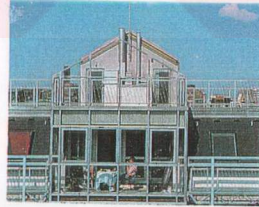
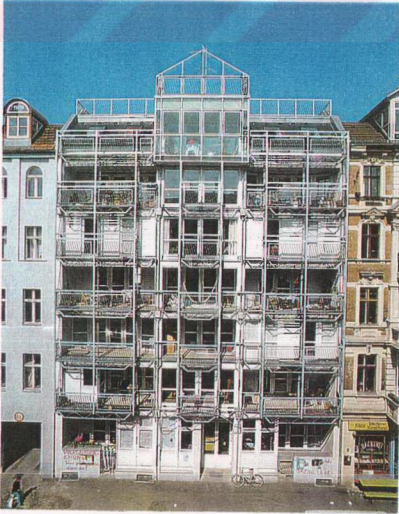
Kısaca konutlarda yenileme adına şu işler yapıldı.

- Sobaların onarımı, kısmen eski kuzinelerin onarımı, kısmen yeni mutfak yapımı.
- Dış cephe sıvalarının onarımı ve boyanması.
- Konutların içine tuvalet veya su geçirmez zeminli banyo.
- Çift kanatlı pencerelerin onarımı, tek camlı pencerelerin çift camla değiştirilmesi.
- Yenileme sırasında oluşan zararların giderilmesi.

4-7. Eski Kent Dokusuna Eklenen Yeni Yapılar

1. ADMIRAL STRASSE – LUISENSTADT (Nylund, Puttfarcken, Stürzebecher)
taşıyıcı sistemi tasarımcı tarafından modüle edilerek üretilen ve kullanıcılar tarafından istedikleri şekilde tamamlanan blok.

2. SCHLESISCHE STRASSE – LUISENSTADT Blok 121 (Alvaro Siza Veier, Porto, Peter Brinkent) köşe blok apartman.

March, 1959

Reier, August

Plan for the 6th floor

3. FRAENKELUFER – LUISENSTADT Blok 70 (Hinrich ve Inken Baller) Fraenkel kıyısında 87 konut, var olan bloğun ortasında yol yapımı için daha önce yıkılarak açılan boşluğa entegre edildi.

Aerial view of the houses on the corner of the block; the long public wall which now has buildings in front of it can be clearly distinguished.
Recent aerial view

The building on the corner of Fraenkelufer and Admiralsstrasse

Architects: Hinrich and Inken Baller, Berlin
Contractor: Gemeinnützige Sozial- und Wohnungsbau-Gesellschaft (GZWS)
Financing: State subsidized housing
Initial cost: 6.39 DM/m² (not including heating)

The block of flats in front of the public wall; part of a floor plan and view

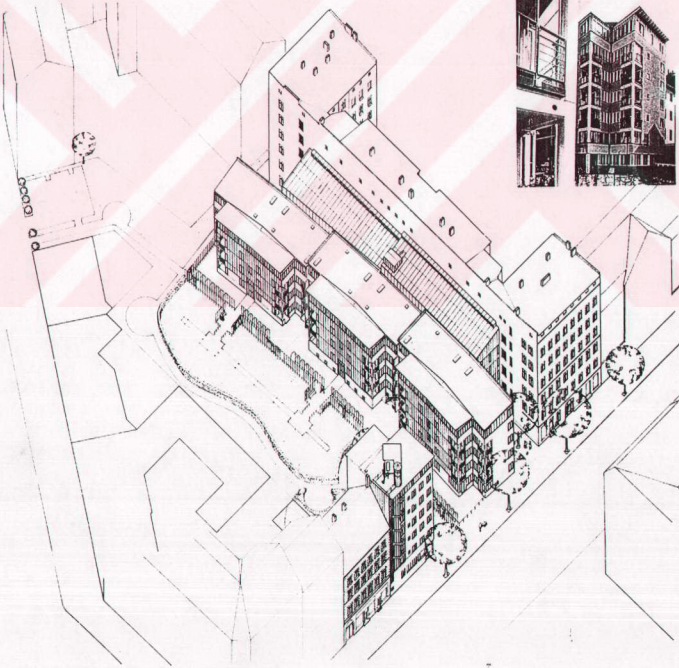

4. KÖPENICKER STRASSE SO 36 (Otto Steidle) mevcut yedi katlı bir yapıya, beş katlı yeni bir yapının, üzeri camlı bir hol ile bağlanmasından oluşan yaşlılar yurdu.

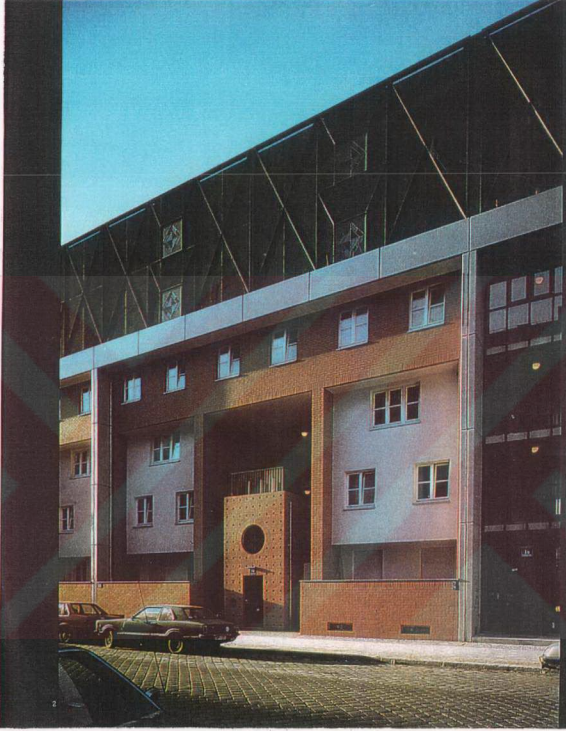

The hall between the old and new buildings provides a place for people to meet.

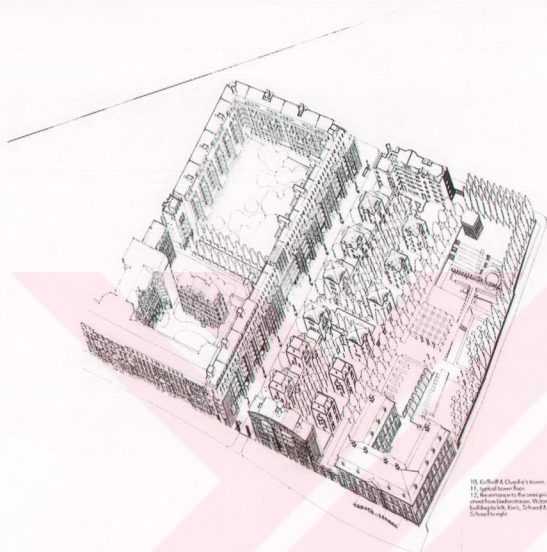
Two of three floors in the new building. Top right connects to the hall and stairs, below loggia opening onto the courtyard.

5. BLOK 88 – LUISENSTADT (Wilhelm Holzbauer) Üçgen blokta kalan boşluklar dolduruldu. Mevcut binalar 1970'lerin apartmanlarıydı.

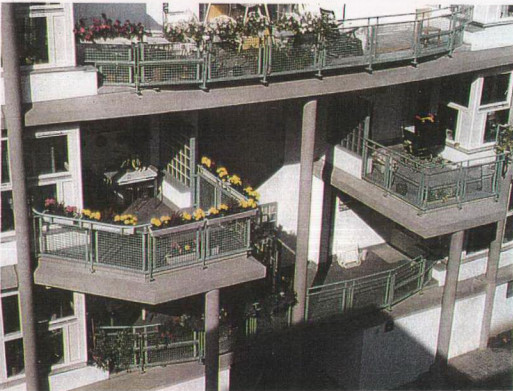
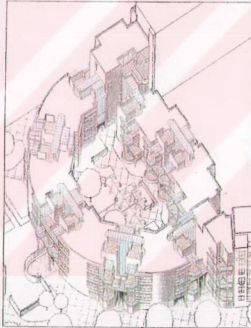
6. SOUTHERN FRIEDRICHSTADT (Kollhoff & Ovaska) Berlin Müzesi yanında apartmanlar bloğu.

10. Kollhoff & Ovaska's tower.
11. Apartment tower floor.
12. Apartment tower floor.
13. Apartment tower floor.
14. Apartment tower floor.
15. Apartment tower floor.
16. Apartment tower floor.
17. Apartment tower floor.
18. Apartment tower floor.
19. Apartment tower floor.
20. Apartment tower floor.
21. Apartment tower floor.
22. Apartment tower floor.
23. Apartment tower floor.
24. Apartment tower floor.
25. Apartment tower floor.
26. Apartment tower floor.
27. Apartment tower floor.
28. Apartment tower floor.
29. Apartment tower floor.
30. Apartment tower floor.
31. Apartment tower floor.
32. Apartment tower floor.
33. Apartment tower floor.
34. Apartment tower floor.
35. Apartment tower floor.
36. Apartment tower floor.
37. Apartment tower floor.
38. Apartment tower floor.
39. Apartment tower floor.
40. Apartment tower floor.
41. Apartment tower floor.
42. Apartment tower floor.
43. Apartment tower floor.
44. Apartment tower floor.
45. Apartment tower floor.
46. Apartment tower floor.
47. Apartment tower floor.
48. Apartment tower floor.
49. Apartment tower floor.
50. Apartment tower floor.
51. Apartment tower floor.
52. Apartment tower floor.
53. Apartment tower floor.
54. Apartment tower floor.
55. Apartment tower floor.
56. Apartment tower floor.
57. Apartment tower floor.
58. Apartment tower floor.
59. Apartment tower floor.
60. Apartment tower floor.
61. Apartment tower floor.
62. Apartment tower floor.
63. Apartment tower floor.
64. Apartment tower floor.
65. Apartment tower floor.
66. Apartment tower floor.
67. Apartment tower floor.
68. Apartment tower floor.
69. Apartment tower floor.
70. Apartment tower floor.
71. Apartment tower floor.
72. Apartment tower floor.
73. Apartment tower floor.
74. Apartment tower floor.
75. Apartment tower floor.
76. Apartment tower floor.
77. Apartment tower floor.
78. Apartment tower floor.
79. Apartment tower floor.
80. Apartment tower floor.
81. Apartment tower floor.
82. Apartment tower floor.
83. Apartment tower floor.
84. Apartment tower floor.
85. Apartment tower floor.
86. Apartment tower floor.
87. Apartment tower floor.
88. Apartment tower floor.
89. Apartment tower floor.
90. Apartment tower floor.
91. Apartment tower floor.
92. Apartment tower floor.
93. Apartment tower floor.
94. Apartment tower floor.
95. Apartment tower floor.
96. Apartment tower floor.
97. Apartment tower floor.
98. Apartment tower floor.
99. Apartment tower floor.
100. Apartment tower floor.

7. LINDEN STRASSE SOUTHERN FRIEDRICHSTADT (Herman Hertzberger) üç-
dört katlı dairesel formda avlulu köşe blok apartman.

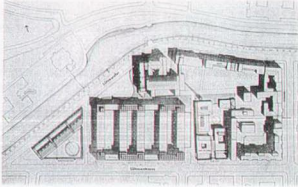

8. KOCHSTRASSE - SOUTHERN FRIEDRICHSTADT (Eisenmen, Robertson)

Doğu Berlin sınırında bir köşe blok, konut binası.

9. LÜTZOWSRASSE - SOUTHERN TIERGARTEN (Gregotti Associata) Cade cephesini oluşturan ve aynı zamanda arkasındaki eski avlulara giriş veren lineer konut bloğu.

10. RAUCHSTRASSE - SOUTHERN TIERGARTEN (Aldo Rossi) Rob Krier tarafından bütünü daha önce oluşturulan ve savaştan önce aynı arsada yer alan görkemli villalara, görsel olarak benzer görünüm yaratmayı hedefleyen, ayırık düzen apartmanlardan oluşan konut kümesi içinde bir köşe blok.

4-8. Berlin Kreuzberg'de Yaşanan Sorunlar ve Başarılar

Şehirler yalnızca konutlardan oluşmazlar. Berlin'deki yenileme çalışmalarında tüm finansal ve hukuksal destek, konut binaları için verildi. Bunun sonucu olarak da IBA, özellikle dükkan, ofis ve üretim binaları konusunda yaratıcı bir güce sahip olmadı. Oysa Avrupa şehirleri eskiden beri çok sayıda fonksiyonun karışımından oluştukları için canlı ve zengindirler. Bu anlamda ancak SO 36 bölgesindeki küçük endüstriler kaybolmaktan kurtarılabildiği.

Tarihi kent dokusunu korumak ve yeni bir konut şehri yaratmak amaç olursa, geleneksel Berlin-Blok yapısını korumak doğal olarak ön plana çıkmıştır. Ancak bloklar içe dönük olarak yenilenirken, blokların sınırladığı caddeler ihmal edilmiş ve bazı binaların cepheleri cadde bütünü gözetilmeksizin yenilenmiştir.

Uygulama öncesi yapılan proje yarışmalarında cadde görünüşü ile ilgili mimari kaygılar gözönüne alınmışsa da uygulamada bu projelerin değiştirildiği görülmüştür.

Başlangıçtan beri IBA, gerek finansman gerekse imar hakları konusunda hiçbir projeye ayrıcalık tanımama kararı almıştır. Bu karar Berlin ya da diğer Alman şehirleri için gelecek yıllarda da uygulanabilecek, ortak standartları olan kiralık sosyal konut üretimi için gerekli görülmüştür. Ancak bu kararın bir diğer yüzü, mimari fantazilerin hayata geçme şansını azaltmasıdır.

Yatırımcılar, maliyetleri düşünüp kendi karlarını arttırabilmek için, inşaat süreci üzerindeki kontrol haklarını kullanarak bina kalitesinde 'iyi' yi aramak yerine 'ortalama' yı öne çıkartmışlardır.

Bürokratik ve finansal organizasyonların getirdiği bütün sınırlamalara karşın IBA'nın ulaştığı nokta bir kahramanlık sayılabilir. Başlangıçta umut ve inançtan oluşan bir proje hayata geçirilebilmiştir.

Burada mevcut yapı stoğunu, düşük maliyette sıhileştirerek ve kullanıcıyı aktif biçimde koruma eyleminin içine katarak kent planlamasında demokratikleşme çabalarına iyi bir örnek verilmiştir.

IBA dünyada örnek oluşturacak bir çalışmadır. Ancak, Berlin'de uygulanan mimar, ve şehircilik projelerini bir stil olarak yaygınlaşması büyük bir yanlış olacaktır. Onlar bütünüyle Batı Berlin'in mevcut dokusuna, topografyasına ve sosyal yaşantısına özgü yapılanmalardır. IBA'nın diğer dünya şehirleri için oluşturduğu örnek, kent içi yaşam konusunda üstlendiği sorumluluk ve planlama ve uygulamada izlenen prosedür olmalıdır.

IBA çağdaş mimarinin, mevcut şehre uygun olarak ve onu geliştirmek üzere uygulanabileceğini göstermiştir. Ama IBA örneği aynı zamanda gösterilmiştir ki, böylesi bir mimari başarı ancak mevcudun ve ona ait geçmişin derin bir araştırması üzerine kurulabilir. Şehrin her bölgesi kendi özgün geçmişi ile değerlendirilmeli ve aralarındaki farklar bugün de yaşatılmalıdır.

IBA, mimarlık ve şehirciliğin, toplumsal gelişmeyi ne kadar etkileyebileceğini; temel sorunların politik olması ile birlikte, kentte yaşayanların katılımı ve desteği sağlandığında, politik ve bürokratik tüm sorunlarla başa çıkmanın mümkün olduğunu göstermiştir.

5. BEYOĞLU – ÇUKURCUMA'DA BİR VAKIF BİNASI YENİLEMESİ

YENER VAKFI, 19 Temmuz 1996 tarihinde, kentsel tasarım ve yenileme alanında aktiviteler gerçekleştirmek üzere kurulmuştur. İlk iş olarak kendisine, bir anlamda laboratuvar çalışması olarak Beyoğlu, Çukurcuma bölgesinde bir bina satın almış ve burada, vermek istediği hizmeti örnekleyecek bir yenileme çalışması amaçlanmıştır.

Bina Galatasaray Lisesi'nin arkasında yüksek taş istinat duvarının önünden kıvrılarak Tophane'ye inen Bostanbaşı Caddesi üzerinde, Galatasaray'dan Çukurcuma'ya geçiş noktasındadır. Tapu kayıtlarında yapım yılı 1936 olarak görünmekte ve ilk sahibinin İngiltere tebalı Y. Luis ile Penelope Gumel adlı kişiler olduğu gözükmektedir. Ancak, 1927 tarihli Pervititch haritasında bina mevcuttur ve Louis Apartmanı olarak görünmektedir.

Bina Vakıf tarafından satın alındığı tarihte, Mehmet Nabi İnciler'e (İnci Baba) aitti ve yaklaşık 10 yıldır onların çalışanları tarafından ve kira ödenmeksizin kullanılıyordu. Uzun yıllar hiç bakım görmediği halde çatı katı dışında, basit onarımla kullanılabilir durumdadır. Tamami kargir-yığıma olan binanın döşemeli çelik putrel arası volta döşemidir.

Bina 161 m² arsa üzerine 147 m² oturumlu ve bitişik düzen bir yapı odası içinde yer almaktadır. 1970 yıllarından itibaren II.derece tarihi eser olarak tescil edilmiştir.

5-1. Çukurcuma'nın Tarihsel Gelişim Süreci

19.yy.'ın ikinci yarısında, diplomatlar, levantenler, azınlıklar İstanbul'un batılı anlamda ilk burjuvazisini oluşturmuşlar ve Avrupa yaşam biçiminin tüm özelliklerini bölgeye taşımışlardır. Bu yaşantının yaratılmasında Fransız ve İtalyanlardan oluşan Latin Grubu, ardından da İngiliz, Avusturya ve Almanların oluşturduğu Anglosakson ve Germen Gruplar öncülük etmişlerdir. Bunların arasında ne adet, ne giysi ne de dil olarak hiçbirşey Türk değildir ve çoğu Türkçeyi öğrenmeye bile gerek görmemiştir. Bu dönemde Osmanlı Toplumunun batıya açık unsurları olan Servet-i Fünuncular ve yabancılarla ilişki halindeki Jön Türkler'de Beyoğlu'nu buluşma ve uğrak yeri olarak benimsemişlerdir. Böyle bir ortamda önemli bir müslüman varlığından söz etmek zordur. Ayrıca buradaki müslümanların bir kısmı, müslümanlığı daha sonradan kabul etmiş batı kökenlilerdir.

Bölgenin her zaman için Avrupa'yı İstanbul'da sergileyen bir nitelik taşıması, yapı türlerinde de batılılığı yansıtmıştır. Kilise, sinagog v.b. dinsel yapılarla birlikte, ilk elçilikler, restoran, kafe, taverna ve pasajların yanısıra, geleneksel düzenin dışında ilk konut uygulamaları da burada görülür. İşlevsel yenilikler bir yana, gerek malzeme gerekse de biçimsel ve bezeme özellikleri açısından da yapılar, aynı dönemin Avrupa şehirleriyle benzerlikler gösterir. İstanbul'un ahşap yapılarını ortadan kaldıran sık sık çıkan büyük yangınlardan sonra gelişen kargir yapılaşmanın merkezi Galata ve Beyoğlu'dur. 19.yy.'ın başından itibaren geçen süre içinde, dönem dönem yenilerek bugüne ulaşan örnekler, bu yapılaşmanın son maddi kalıntılarıdır.

Beyoğlu'nun fiziksel değişimlerini, semtteki sosyal değişimler de hızlandırmıştır. Geçen yüzyıl boyunca levanten ve diğer gayrimüslimlerden oluşan nüfus bileşimi 20.yy içinde giderek müslüman nüfus lehinde farklılık göstermeye başlamıştır. Bölgenin 1914'lere dek süren canlılık ve önemi, bu özgünlüğü yaratan Levanten, Rum, ermeni ve Musevilerden oluşan sosyal yapının yavaş yavaş yok olmasıyla, bu yıllardan sonra giderek özgün havasından uzaklaşmıştır.

Lozan Anlaşması ile kapitülasyonların kaldırılması, 1927-29 arasında elçiliklerin Ankara'ya nakli, 1942'de yürürlüğe giren Varlık Vergisi, 1945-49 arasındaki II.Dünya Savaşı gibi önemli olaylar bölgedeki yabancı nüfusun giderek azalmasına neden olmuştur. Ancak 1950'li yıllar boyunca da lokanta ve pastaneleri, lüks mağaza ve pasajlar, sinema ve tiyatrolarıyla Beyoğlu, kentin en tanınmış semti olma özelliğini korumuştur.

Bu yıllarda yoğunlaşan kırsal kesimden büyük kentlere göç etme sonucunda, bakımsız ve boş olan binalara düşük kiralar karşılığı Anadolu'dan gelen aileler yerleşmiş ve bölgenin sosyal yapısı -halen kozmopolit yapısını korumakla birlikte- büyük değişikliğe uğramıştır.

1980 sonrasında, özellikle de 1990'dan itibaren bir canlanma ve yenilenme gözlenmektedir. Eski apartman ve konutlar, meraklıları, özellikle de aydınlar ve sanatçılar tarafından satın alınarak onarılmış, bazı sanatsal ve kültürel kuruluşlar, mağazalar, kafeler, kitapevleri Beyoğlu'nu yeni mekanları olarak seçmişlerdir.

Beyoğlu geçtiğimiz yıllarda, Yüksek anıtlar Kurulu tarafından Belediyenin de desteği alınarak bütün olarak Tarihsel Sit Alanı ilan edilmiştir.

Çukurcuma, Beyoğlu'nda Galatasaray'ın güneyine düşen Firuz Ağa Mahallesi'nin bir bölümüdür. Adını Boğazkesen Caddesi ile Altıpatlar Sokağı arasındaki Çukurcuma Caddesi'nden, Çukurcuma Camii'nden ve aynı isimle anılan sokaktan alır.

Cami ilk olarak Şeyhülislam Muhiddin Mehmed (Molla Fenari) Efendi'nin isteğiyle Mimar Sinan tarafından 1540'larda yapılmıştır. Çeşitli yangınlardan geçtiği için ilk halinden geriye ancak duvarlarının bir bölümü ile minarenin temeli kalmıştır, son şekli dikdörtgen biçimindedir, girişin iki yanında birer ahşap odacık bulunmaktadır, bu bölümler sonradan eklenmiştir.

Caminin karşısındaki Çukurcuma veya Ömer Ağa adıyla anılan çeşme, I.Mahmud'un hazinedarlarından Ömer Ağa tarafından, Sultan Mahmud Bendi'nin yapılmasından sonra inşa edilmiştir.

Çukurcuma Caddesi'nin diğer bir özelliği de üzerinde iki hamam bulunmasıdır. Bu hamamlar da 1830'larda Nakşidil Valide Sultan hayratı olarak Beyoğlu'na yeni su verilmeinden sonra yapılmıştır. Boğazkesen tarafındakine Çukurcuma Bostancıbaşı hamamı, caminin karşısındakine ise Çukurcuma Sürahi Hamamı denilmektedir.

Çukurcuma Caddesi'nin cami tarafı ve onun çevresindeki sokaklar bugün bir antikacılar çarşısı kimliğindedir. Önce eskicilerin ve bazı sahaf dükkanlarının buraya gelmesiyle başlayan değişim sonucunda, bugün birçok ev antika eşyaların, eski kitap ve dergilerin satıldığı dükkanlara dönüşmüştür.

5-2. Vakfın Amaçları ve Yer Seçimini Etkileyen Faktörler

Vakfın amacı öncelikle kendi içinde bir birim oluşturarak, kendi yakın çevresinden başlamak üzere, bölgenin tarihsel gelişimini ve buna bağlı olarak kentsel yapısını incelemek, korunması gereken tarihi, kültürel ve estetik değerler tespit edilerek, bölgenin geleceğine ilişkin öneriler üretmek üzere bilimsel bir çalışmanın başlatılmasıdır.

Vakıf ayrıca, Belediyeler, Yüksek Anıtlar Kurulu, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları ve bölgede yaşayanlarla olan ilişkilerinde, kentsel tasarım ve yenilemeyi kendisine amaç edinmiş bir kurumsal kimlik oluşturacaktır.

Koruma-değerlendirme-geliştirme çalışmaları için gerekli kuramsal alt yapının hazırlanması ve uygulamaya dönük çözümlenme-planlama-tasarlama modelinin geliştirilmesi ise mimarların yanısıra şehir plancıları, mimarlık tarihçileri ve

restoratörler, hukukçular, sosyologlar ve ilgili tüm disiplinlerle birlikte çalışmayı gerektirmektedir.

Vakıf, kendisi için kullanmak üzere seçtiği binada öncelikle amacına yönelik bir örnek uygulama gerçekleştirecek ve kendisi de çalışma alanının tam içinde yer alarak, yakın çevresi kendisine bir plot bölge oluşturacaktır.

Bu bölgede Çukurcuma - antikacıların son yıllarda hızla artması ile binalar teker teker yenilenmeye başlandı ve ziyaretçi trafiği yoğunlaştı. Bazı binalar komple antikacı, bazılarında ise üst katlar konut olarak kullanılıyor. Bunun dışında, atölyeler, iş yerleri ya da bütünüyle konut olan binalar mevcut durumda yer almakta, binanın hemen yakınında bir kafe ve sanat galerisi önümüzdeki aylarda açılacaktır. Böylece binaların değerleri de giderek yükselmekte ve yaşanan ekonomik sürecin bir sonucu olarak, eski sahipleri tarafından satışa çıkarılan bina sayısı giderek artmakta ve bunların yenilenme biçimleri bölgenin karakterini etkilemektedir.

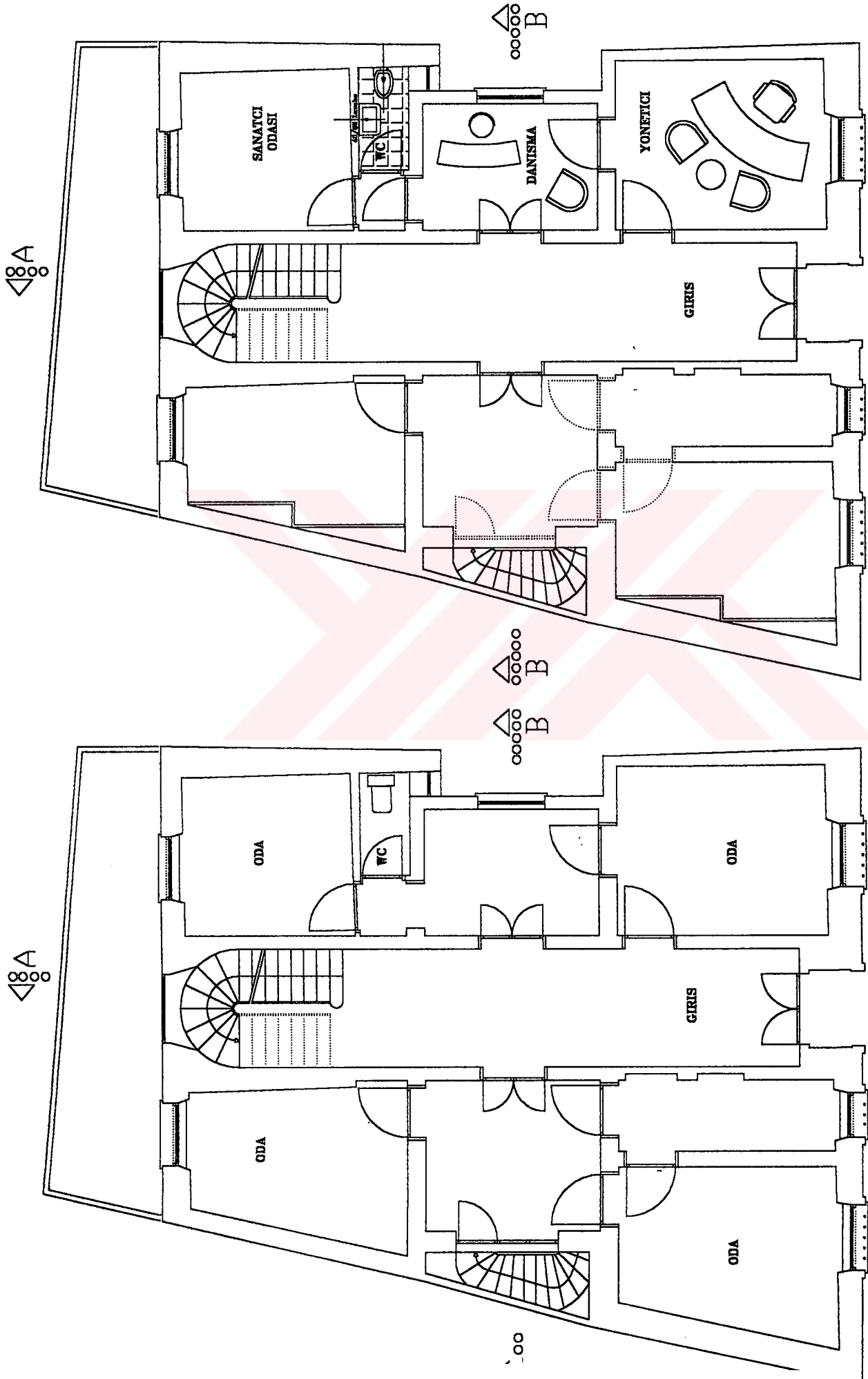
Vakıf, kuramsal çalışmaların yanısıra, çevreye bu konuda bir mimarlık hizmeti de sunabilir ve böylece kendi ekonomik döngüsünü de sağlayabilir. Binanın seçiminde, çevrenin bu potansiyeli önemli bir faktörü oluşturmuştur.

5-3. Yeni İşlevlerin Binaya Yerleşimi

Vakfın gerçekleştirmeyi düşündüğü aktivitelerin binaya yerleşimi şöyle olabilir:

Bodrum Kat	:	Bekçi dairesi ve sanat atölyeleri
Zemin Kat	:	Giriş ve Sergi Salonu / Sanat Galerisi
Birinci Kat	:	Sanat Galerisi - Seminer Salonu
İkinci Kat	:	Tasarım Atölyesi
Üçüncü Kat	:	Yönetim
Dördüncü Kat	:	Başkanlık
Beşinci Kat	:	Kafe / Teras

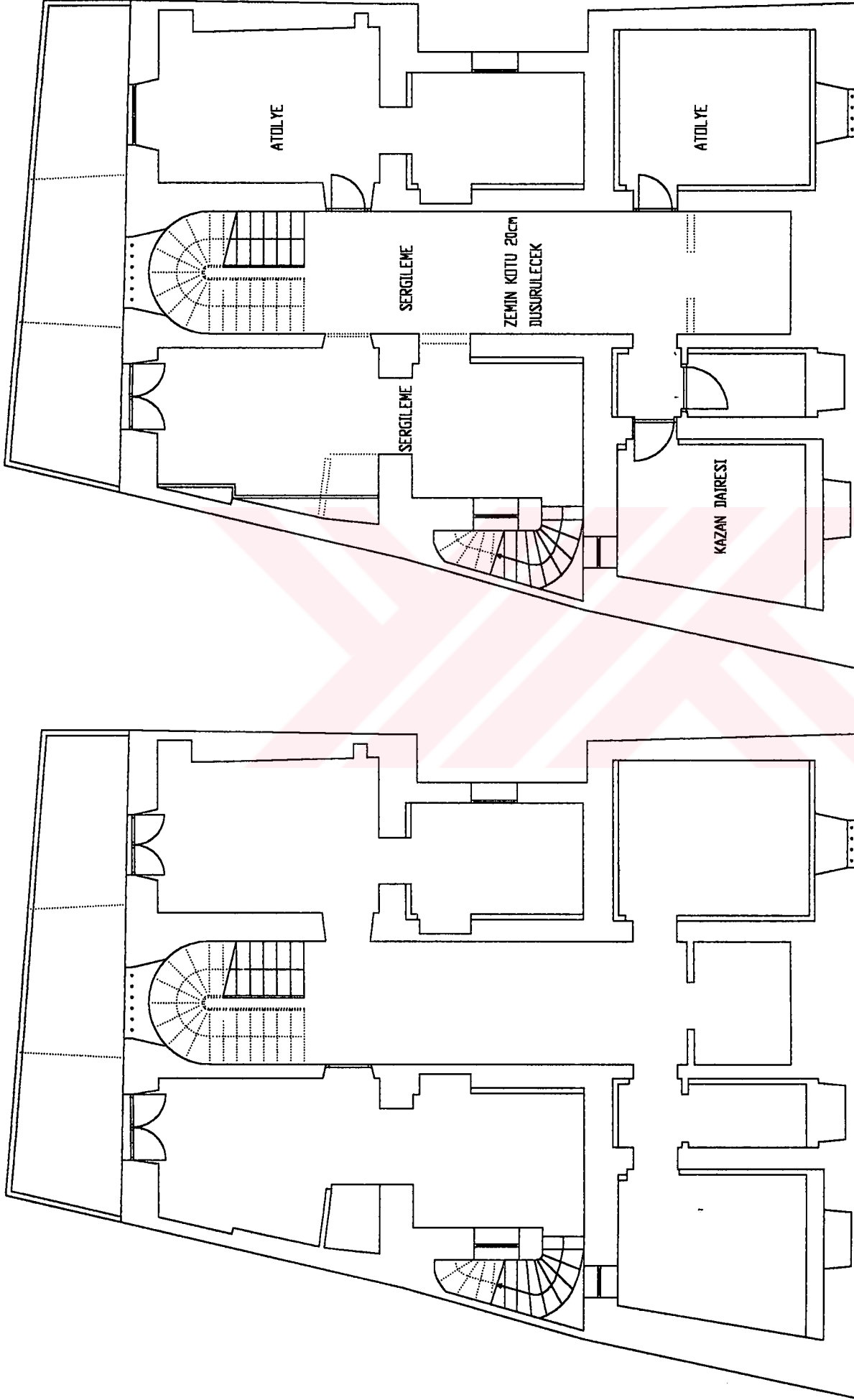

TEKLİF

ZEMİN KAT PLANI

ÖLÇEK: 1/100

MEVCUT

MEVCUT

BODRUM KAT PLANI

ÖLÇEK:1/100

TEKLİF

Binanın Restorasyondan Önceki ve Sonraki Durumu

Binanın Yakın Çevresinden Fotoğraflar

Binanın Yakın Çevresinden Fotoğraflar

5-4. Eski Kent Dokusunda Yenileme Çalışmaları İçin Bir Taslak Önerisi

I. Proje Analiz Hizmetleri: Çalışma yöntemini belirlemek üzere bir organizasyon kurulması. Bir Enstitü olabilir.

A- Fizibilite Çalışmaları: Bir yatırım aracı olarak kent yenileme.

- Yatırım maliyeti - satış - kiralama hesapları
- Mülkiyet sorunu - ev sahipleri ve mevcut kullanıcının katılımı
- Hukuksal düzenlemeler

B- Finans Analizi:

- Finans kaynaklarının araştırılması:
 - Devlet (Konut Fonu - Turizm)
 - Yerel Yönetim - Belediye
 - Uluslararası Kredi Kurumları
 - Dernek-Vakıf-Çevre Örgütleri
 - Mal Sahipleri-Satın almak isteyenler

Teşvik edici önlemler:

- Vergi Muafiyeti
- Krediler
-

C- Bölge Analizi: Enstitü- Üniversiteler-Araştırmacılar

- Çevresel faktörler - Tarih - Sosyal Doku - Ekonomik Doku
- Sürmekte olan hayatı minimum düzeyde aksatacak yenileme methodlarının araştırılması

D- İşletme Programlaması:

- Yatırımcı kuruluşlar arasındaki ilişkilerin hukuksal olarak düzenlenmesi.

E- Bina Programlama:

- Bölgesel özelliklere göre doğru bir konsept oluşturulması. (Kullanıcı katılımı önemli)
- Mevcut binalarda hangi fonksiyonların sürdürüleceğinin saptanması. Bölgesel gelişme trendlerinin incelenmesi.

II. Tasarım - Planlama

- Enstitü içinde bir proje bürosu oluşturulması.
- Mimarlar
- Kent Plancıları - Kentsel Tasarımcılar - Restoratörler
- Sosyolog - Antropolog
- Mühendisler

III. İnşa Etme

- İhale usulleri ve kontratlar - yerel kaynakların kullanımı (malzeme ve işgücü)
- Kullanım süresince bakım hizmetleri - yasal bakım zorunluluğu getirilmesi

IV. Yenilenen Binaların Pazarlama Hizmetleri

- Kentli nüfusun, aktif, entellektüel kesimini kent merkezlerindeki konut alanlarına çekmek.
- Kentin sosyal, kültürel hayatının canlandırılması, merkezden başlayarak, çevreye doğru kentli yaşam biçiminin empoze edilmesi.

- Yenilemede sanat ve kültür alanlarına olabildiğince geniş yer verilmesi.
Ticarete kontrol - özellikle toptancı ve imalatçılar

Kent merkezinde - sosyal, kültürel, ekonomik ve politik hayatın, kentli nüfus tarafından belirlenmesi. Kentsel evre ve mekan organizasyonu ve buna paralel sosyal, kültürel yapının merkezlerden başlayarak güçlendirilmesi ile, kentlerin kırsal kesim tarafından asimile edilmekte olduğu sürecin tersine evrilmesi.

SONUÇLAR

Eski kent mekanlarının düzenlenmesi, kent planlama bütümünden ayrı düşünülemez ve sistematik bir çözümlene, planlama ve tasarlama modelinin oluşturulması gerekmektedir. Düzenlemede yapılacak koruma, iyileştirme ya da yeniden tasarlama çalışmalarının kapsamı bu model içindeki aşama ve kriterler doğrultusunda gerçekleştirilmelidir.

Tarihi ve kültürel mirasın korunması ve değerlendirilmesi açısından yaklaşımda, çağdaş restorasyon ilkeleri değerlendirilmeli ve maddi kültür kalıntıları koruma adına eskinin sahteci bir taklidi ile ya da 'müzecilik' anlayışıyla yaşamdan kopararak yok edilmemelidir.

Koruma ile planlama ve geliştirme arasında temel kavramlar düzeyinde var olan çelişki, 'çağdaş işlevlerle ve çağdaş mimari ile bütünleşerek koruma' anlayışı içinde aşılabılır. Doğanın ve geçmişin –bu en yakın geçmiş de olabilir- verilerine saygıyla yaklaşmak yeniyi daha doğru yapmanın yöntemi olabilir.

Eski kent dokusunda yeniyi tasarlarırken biçim dünyası açısından geçmişle kurulacak diyalog için geliştirilmiş bazı yaklaşımlar vardır: Bunlar, eskiye ait simgesel biçimlerin tekrarından, eskinin sözlüğünden tamamen farklı çağdaş fakat çevreye boyut, tekstür ve renk açısından saygılı bir uyum sağlamak şeklindeki arayışlara kadar değişmektedir.

Fiziksel çevrenin değişmesini kontrol edebilmek için (eskinin korunmasıyla yeninin yapılması birlikte düşünülerek) birbirlerinden ayrı özgül bilgi alanlarının bağımsız müdahalelerinden kurtarmak gereklidir. Plancı, mimar, restoratör, koruma uzmanı, tüm bu kişiler, çevre değişmesinin niteliklerini, boyutlarını, zaman içindeki değişimin hızını, yönünü, yapısını saptamak, değerlendirmek ve yönlendirmekle ilgili kişilerdir. Amaçları da, değişme hızının kontrolü ve değişme imgesinin doğru saptanmasıdır.

Kısaca eski kent dokusunda yeni tasarım kriterlerinin ortaya konması sorunu, ne yalnızca tasarım, ne koruma ne de kör bir fiziksel planlama yöntemi sorunu değildir; fiziksel çevre değişmesini niteliklerini ve hızını artzamanlı bir perspektif içinde fakat eşzamanlaştırılmış (senkronize edilmiş) bir tutumla irdeleyip yanıtlamaktır.

Berlin-Kreuzberg deneyiminden çıkarılabilecek önemli dersler vardır. Mevcut yapı stoğundan maksimum biçimde yararlanma, kent dokusunu oluşturan fiziksel birimlerin, basit onarım, modernleştirme ve tamamen yenileme alternatifleri için çeşitli yöntemler geliştirilmiştir. Planlama sürecinin demokratikleşmesi ve halkın katılımı konusunda önemli bir başarı elde edilmiştir.

Konu bu günlerde İstanbul kentindeki imar eylemleriyle direk bir paralellik göstermese de, bu uygulamadan bazı dersler alınacağı kuşkusuzdur. Özellikle Beyoğlu'nun sıhhileştirilmesi projesinde Kreuzberg deneyiminden yararlanılabilir.

KAYNAKLAR

- Aysu, E., (1977) Eski Kent Mekanlarını Düzenleme İlkeleri, Doktora Tezi, I.D.M.M.A. Akademisi Baskı Atölyesi, İSTANBUL
- Kuban, D., (1987) Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Trakya Üniversitesi, EDİRNE
- Kuban, D., (1993) Restorasyonda Kuram ve Uygulama, Mimarlar Odası İstanbul Şubesi, Seminer Notları
- Sökmen, P., (1987) Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Trakya Üniversitesi, EDİRNE
- Tekeli, İ., (1987) Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kollokyumu Trakya Üniversitesi, EDİRNE
- Le Corbusier, (1971) The City Of Tomorrow and Its Planning The Architectural Press, LONDON
- S.T.E.R.N. Gmbh (1989) Careful Urban Renewal İn Kreuzberg, BERLIN
- Tapan, M. (1990) Kreuzberg'e İlişkin Düşünceler, Yapı Dergisi, İSTANBUL

The Architectural Review – APRIL 1987 – LONDON

The Architectural Review – MARCH 1998 – LONDON

The Architectural Review – SEPTEMBER 1997-LONDON

I' ARCA –NOVEMBRE 1995 – MILANO

İNŞAAT MİMARLIK
MİMARLIK
MİMARLIK